

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Adami Contzen E Societate Iesv, SS. Theol. Doct.
Commentaria In Qvatvor Sancta Iesv Christi Evangelia**

Contzen, Adam

Coloniæ Agrippinæ, M.DC.XXVI

Capvt I.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82999](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-82999)

SANCTVM IESV CHRISTI EVANGELIVM secundum Matthæum.

CAPVT PRIMVM.

LIBER generationis Iesu Christi filii David, Filii Abraham. 2. Abraham Luc. 3. c. 31.
genuit Isaac, Isaac autem genuit Iacob, Iacob autem genuit Iudam, & fra- Gen. 21. a. 3.
tres eius. 3. Iudas autem genuit Phares, & Zaran de Thamar. Phares au- Gen. 25. d.
tem genuit Esron. Esron autem genuit Aram. 4. Aram autem genuit A- Gen. 29. d.
minadab. Aminadab autem genuit Naasson. Naasson autem genuit Sal- 35.
mon. 5. Salmon autem genuit Booz de Rahab. Booz autem genuit O- Gen. 38. g.
bedex Ruth. Obed autem genuit Iesse. Iesse autem genuit David regem. 1. Par. 2. a. 5.
6. David autem Rex genuit Salomon ex ea qua fuit Vria. 7. Salo- Ruth. 4. d.
mon autem genuit Roboam. Roboam autem genuit Abiam. Abias au- 28.
tem genuit Asa. 8. Asa autem genuit Iosaphat. Iosaphat autem genuit Num 7. b.
Ioram. Ioram autem genuit Oziam. 9. Ozias autem genuit Ioatham. Io- 12.
atham autem genuit Achaz. Achaz autem genuit Ezechiam. 10. Ezechias 1. Reg. 16.
autem genuit Manassens. Manassens autem genuit Amon. Amon autem genuit Iosiam. 11. Iosias autem Ruth. 4. d.
genuit Iechoniam, & fratres eius in transmigratione Babylonis. 12. Et post transmigrationem Babylonis: 18.
Iechonias genuit Salathiel. Salathiel autem genuit Zorobabel. 13. Zorobabel autem genuit Abiud. A- 2. Reg. 12. f.
biud autem genuit Eliacim. Eliacim autem genuit Azor. 14. Azor autem genuit Sadoc. Sadoc autem 24.
genuit Achim. Achim autem genuit Eliud. 15. Eliud autem genuit Eleazar. Eleazar autem genuit 3. Reg. 11.
Mathan. Mathan autem genuit Iacob. 16. Iacob autem genuit Ioseph virum Marie, de qua natus est Iesus, 5. 43.
qui vocatur Christus. 17. Omnes itaque generationes ab Abraham usque ad David, generationes quatuor- 3. Reg. 14.
decim: & à David usque ad transmigrationem Babylonis, generationes quatuordecim: & à transmigra- g. 31.
tione Babylonis usque ad Christum generationes quatuordecim. 18. Christi autem generatio sic erat: Cum esset 3. Reg. 15.
desponsata mater eius Maria Ioseph, antequam conuenirent, inuenta est in utero habens de Spiritu sancto. b. 9.
19. Ioseph autem vir eius cum esset iustus & nollet eam traducere: voluit occulte dimittere eam. 20. Hec autem eo cogitante, ecce Angelus Domini apparuit in somnis ei dicens: Ioseph fili David, noli timere ac- 1. Par. 26.
cipere Mariam coniugem tuam: quod enim in ea natum est, de Spiritu sancto est. 21. pariet autem filium: d. 23.
& vocabis nomen eius IESVM: ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum. 22. Hoc autem 1. Par. 27.
totum factum est, ut adimpleretur quod dictum est à Domino per Prophetam dicentē, 23. Ecce virgo in ute- d. 9.
ro habebit, & pariet filium: & vocabit nomen eius Emmanuel, quod est interpretatum Nobiscum Deus. 1. Par. 28. d.
24. Exurgens autem Ioseph à somno, fecit sicut praecepit ei Angelus Domini, & accepit coniugem suam. 25. 27.
Et non cognoscebat eam donec peperit filium suum primogenitum: & vocauit nomen eius IESVM. 2. Par. 32.
11a. 7. c. 14.

IN CAPVT PRIMVM

ARGVMENTVM.

PRIMO capite describit Christi Genealogiam secundum carnem, ab Abrahamo
vlg; ad Iosephum, qui pater eius putabatur; Deinde eiusdem redemptoris natiuita-
tem in ciuitate David, ab Isaiâ propheta iam olim prædictam, & Iosepho per so-
mnium reuolatam. In Syriaca Ecclesia legitur à primo versu vsque ad 18. à Domi-
nica quæ natiuitatem antecedit, דָּוִד בְּשֵׁבַת קָדִשׁ, dehad beshabbah kedam ialeda, Domini-
ea ante natiuitatem, à versu 18. ad finem positus est titulus גַּלְיֵאנָת דֵּי יוֹסֵפִים Galienath dei Ioseph, re-
uelatio Ioseph. Cum vero tituli in Syro, non sint tam argumenta eorum quæ sequuntur, sed

Adam: Conzen in Euang. Tom. I.

A

indicia

indicia ritus alicuius Ecclesiastici, ut Ieiunii, aut diei festi, apparet singulari cærimoniâ hanc reuelationem fuisse in illa Ecclesia solennem, & pro Euangelio hunc textum legi solitum.

VERSUS I.

*Liber generationis Iesu Christi filij
David, Filij Abraham.*

QVÆSTIO I.

*Quod Matthæi institutum fuerit in scribenda
historia Evangelica?*

§. 1. **V**niuersa quidem Ecclesiæ, in suæ tamen gentis præcipue gratiam Euangelium scripsisse Matthæum idq; vernacula Syrorum lingua supra docui. Exordio autem suo ostendit, generationem Christi secundum carnem se suscepisse narrandam. Ut monet Augustinus lib. 1. de consensu Evangelistarum cap. 1. Et ne plures auctores nominandi sint, copia facit, omnes enim veteres, & recentiores consentiunt. Idcirco enim vocat *βίβλον τῆς γενέσεως, libellum*, quo nomina genealogiæ recensentur. Vti Gen. 5. 1. *רשימה* Ze Sepher, ille Liber, seu Catalogus generationis Adam, ad cuius imitationem Euangelium suum Matthæus expresit, nisi quod progenitorum Christi nomina Matthæus, posteriorum Adami Moses posuit, numerationem crebro apud Hebræos significat. ut 2. Par. 2. 17. Literas etiam quasunque, & Epistolas. ut 4. Reg. 55. 2. Reg. 5. 6. & 22. 13. Syrus textus habet *כתבה* Kethaba, quod generaliter omnem Scripturam significat. Scripsit igitur Matthæus Christi incarnationem, secundum stirpem regiam, & plerq; secundum præsentem hominum vitam eius facta, & dicta: ut Augustinus lib. 1. cap. 2. de cons. Euangel. Qua quidem in re salutis Iudæorum apprimè consultum erat. Cum enim in omnium animis facta eius, ac dicta viuerent, cum Apostoli Christum magno animo prædicarent, sermonem Domino confirmante sequentibus signis, manebat tamen in Israelitarum animis de eius genere dubitatio, quam callide Pharisei, veritatem in iniustitia detinentes, fovebant: quod enim Nazareti educatus esset, Messiam esse negabant, quem ex urbe Bethlehæm, de genere Davidis nasciturum Prophetarum oraculis prædicatum erat. Hinc Ioan. 1. 46. Nathanael querit, *ANazareti potest aliquid boni esse?* Primus viri docti scrupulus est, quia dicitur esse à Nazareth, & à Prophetarum, tum etrogis parva discrepare videtur. Nec aliter Iudæi Ioan. 7. 41. disceptant. *Quidam autem dicebant. Nunquid à Galilæa venit Christus? Nunquid Scriptura dicit, quia ex semine David, & de castello ubi erat David, venit Christus?* Nec modo populus, quem Pharisæi & scribæ maledictam appellant, Ioan. 7. 49. sed principum etiam sententia erat. Adeo ut illo præiudicio Christum inauditum damnarent. Cum enim Nicodemus occultus eius defensor, & patronus negaret, incognita causa Christum damnandum; Concilium, quasi liquida causa esset, & notoria; omnibus Christi factis, dictisq; natalis opponit. Responderunt, & dixerunt ei. *Nunquid & tu Galilæus es? Scrutare, & vide, quia à Galilæa Propheta non surgit.* Ioan. 7. 52. Cum igitur omnibus constaret, Christum ex Bethlehæm, & de domo David nasciturum; omnes etiam certo scirent, in Galilæa educatum: Hoc negotium Matthæus, & Lucas sibi tractandum suscepunt, ut ex familia David oriandum ostenderent, & Dominum nobilitati suæ restituerent. Quod quidem illo tempore, ex tablinis, librisque, tum visis testibus per facile factum erat. Mira sane Doctorem vel negligentia, vel stupor, de tanti Prophetæ natalibus non inquirere, sed errorem suum perpetuo fouere.

Matthæi scopus, in hac genealogia Christi genus ostendere.

Necesserat Regium Christi genus cognoscere.

Pharisæi contra naturales Christi primus exceperunt,

§. 2. Hoc Euangelistæ exordio omnes illi, qui veram eius humanam natiuitatem carnemq; negant, probatChristi refutantur. Inter alios id olim Valentinus docuit. Epiphanius hæres. 31. Augustus hæres. 11. Christum per Mariam ut canalem transisse. Et Apelles corpus ex elementis assumptisse. Alii veram carnem eius negarunt, alii commentitium Christum asseruerunt. Videndus Tertullianus de carne Christi. ubi illos, & Marcionem, Saturninum, aliosque refutat. omnes illos, etiam sancti Patres, hoc Matthæi elogio reuicerunt. Sicut enim filius Abraham est, si filius David, si natus de Maria Virgine; si hæc esset generationis illius, quomodo aut corpus non habet, aut aliunde, quam ab his e genitoribus habet? Eodem telo aduersarios ferit Athanasius de incarnatione Christi. Sed exterminare Quis corpus capitis vocabulum corporis, neg. tolerare potestis deinceps hominem appellari, qui fieri potest, ut diuinas Scripturas legisse videntur? cum Matthæus scribat. Liber generationis Iesu Christi filij David, filij Abraham? Quin & ante illos Irenæus lib. 3. cap. 18. aduersus hæreses.

Eandem illam viam ingressi sunt, qui nostro tempore, & Patrum, contra Schvencfeldium, Mennonem, Seruetum, Anabaptistas Monasterieneses, aliosq; scripserunt. De quibus alibi commodior agendi ratio.

§. 3. Maioretiam cura antiquis adhibita est; ne Multi dum solam generationem humanam in Euangelio le- humanam gunt, incauti diuinitatem impugnent. Quæ quidem Christi genio inter primos errores caput extulit, nam & lucanæ opinio dei lapides tulerunt, ut iacerent in eum, quod se Deum dicebant, diceret. Et præcipuum vltimi supplicii elogium edidit. *Quod filium Dei se fecisset.* Secutus mox Cerinthus, ut Irenæus lib. 1. cap. 25. qui Christum purum hominem; Ebion qui in cælo creatum asseruit; alique: quos contra Tertullianus lib. de præscript. cap. 48. Monuit hoc Nouarianus adhuc presbyter, adhuc in Ecclesia militans. Eadem regula Veritatis docet nos, credere post Patrem etiam in Filium Dei Christum Iesum Dominum Deum antequam nostrum, sed Dei Filium, huius Dei, qui & vnus & solus est, conditoris scilicet rerum omnium, ut iam superius expressum est, nascetur, Hunc enim Iesum Christum iterum dicam huius Dei Filium, secundum & in veteri Testamento legimus esse repromissum, & in nouo per ipsam Testamento animaduertimus exhibitum, omnium Sacramentorum umbras, & figuras de præsentia corporata veritatis impletem. Hunc enim Abrahæ Filium, hunc David, hunc non minus & vetera prædicta, & Evangelica testantur. Hanc ipsa Genesis, quum dicit, Tibi dabo & semini tuo. Hunc, quando lucratum ostendit hominem cum Iacob. Hunc quando dicit, Non deficiet Princeps de Iuda, neq; dux de femoribus eius, donec veniat cui reppromissum est, & ipse erit expectatio gentium. Hunc Moyses, quum dicit, provide alium quem mittas. Hunc idem, quando testatur, Propheten vobis dicendo suscitabit Deus ex fratribus vestris: eum quasi me audite. Hunc quando dicit, Videbitis vitam vestram pendente nocte ac die, & non creditis ei. Et deinde. Verumne ex hoc quod Dominum nostrum Iesum Christum Dei creatoris Filium in substantia veri corporis exhibitum adferimus, alii hæretici hoc in loco hominem tantum & solum defendentibus, atque ideo hominem illum nudum & solitum probare cupientibus, aut manus dedisse, aut loquendi materiam commendasse videamur, non sic de substantia corporis ipsius exprimimus, ut solum tantum hominem illum esse dicamus; sed ut diuinitate sermonis in ipsa concretionem permixta, etiam Deum illum secundum Scripturas esse teneamus. Est enim periculum grande, Saluatorem generis humani, totius Dominum & Principem mundi, cui a suo Patre omnia tradita sunt, & cuncta concessa; per quem instituta sunt vniuersa, creaturae tota, digesta sunt cuncta, eorum omnium & temporum Regem, Angelorum omnium Principem, ante

quem nihil præter Patrem, hominem tantummodo dicere & autoritatem illi dominam in his abnegare. Hæc enim contumelia hereticorum ad ipsum quoque Deum Patrem redundabit, si Deus Pater Filium Deum generare non potuit. Sed enim veritati, hæc hæreticorum nulla præscribit. Nec quoniam in Christo aliquid non tenet, alterum vident, alterum non vident, eripitur nobis illud quod non vident, per illud quod vident. Quasi hominis enim in illo fragilitates considerant, quasi Dei virtutes non computant, infirmitatis carnis recolunt, potestates divinitatis excludunt.

§. 4. Vera igitur fides hominem confitetur, & Deum adorat. Divinitatem ita probavit verbis Christus & operibus, ut qui electi erant ad vitam æternam crediderint, qui credere noluerint facti sint inexcusabiles. Humanitas etiam, & Regium genus de radice David, ita cognitum Iudæis fuit, ut nemo tempore mortis illius dubitaret. Vocem totius populi ramos ferentis vocatur filius David. Nec quicquam vel apud præsidem, vel populum accusatores, de genere illius attulerunt, cum tamen ita fragibili argumento impostura cum convincere potuissent, si id probassent. Certe itaque erat genus & familia. Nam si id dubium fuisset, Pharisæi non modo excusari potuissent, sed etiam inuito argumento probassent, non esse Messiam.

§. 5. Leue est quod Faustus Manichæus obiecit, Liber generationis Iesu Christi Filii David. Non ergo Liber Evangelii Iesu Christi, sed Liber generationis. Matthæus improbum indicavit: Genealogiam dicere Evangelium. Quia vero stella inducitur, quæ confirmat Genesim melius vocari Genesidum. Cui respondet lib. 2. cap. 2. Augustinus, Generationem Christi ad Evangelium pertinere, ex Timoth. 2. 8. Ex semine David secundum Evangelium meum. Esse vero hunc nuncium omnium lætissimum. Quod si verba fabricari delectet, posse & Ioannis Evangelium ab eo vocari Verbidium, quia dicit: In principio erat verbum.

VERSUS 5.

Salmon autem genuit Booz
de Raab.

QUESTIO I.

An veteri Testamento consentiat Booz
generatio?

§. 1. MYsterium magnum, & mirum pignus divinae misericordiae. Ex urbe perditissima, quæ tota in anathema abiit, quam sub maledicto vertit Deus restaurari, non aliquam de melioribus, aut minus malis, sed meretricem servavit Deus. Fidelis sermo & omni acceptione dignus, quod Iesus Christus venit in mundum peccatores saluos facere. Nemo miretur, sed potius dicat, quod fateri Apostolus non erubuit: Quotum primus ego sum. Nemo indignetur Principem nobilissimæ tribus publicum sibi scortum matrimonio iunxisse, cum Christum videat, in genealogia sua cæteris præteritis tres impudicas mulieres poni iussisse. Non est hoc inquam mirum, sed mysterio plenum: venerat enim assumere naturam humanam, naturam apostaticam, quæ se diabolo prostituerat. Gentium Ecclesiam collecturus erat, cuius salus in hac meretrice figurabatur. Rahab in populum electum insita, primario duci nubit, inter matronas Israelitidas splendidior incedit, nec quæstus corporis opprobrio est, tot Regum, & tandem Christi Domini mari. Augustinus in Psalm. 89. Memor ero, inquit, Raab. Quæ ista est? Meretrix illa in Hiericho. Meretrix quæ Ioseph nuncios, &

Adamus Conzen in Euang. Tom. I.

liavia eiecit, quæ præsumpsit in promissione, quæ timuit Deum, cui dictum est ut per fenestram mitteret coccum, id est, ut in fronte haberet signum sanguinis Christi. Saluata est ibi, & Ecclesiam gentium significavit. Vnde Dominus superbiens Pharisæis dixit: Amen dico vobis, publicani & meretrices præcedunt vos in regnum celorum. Præcedunt, quia vim faciunt. Impellunt credendo, & ceditur fidei, nec obfistere potest quisquam, quia qui vim faciunt, diripiunt illud.

§. 2. De hac serie grauis est, & à multis proposita difficultas, quam tum veteres, tum Abul. n. sis adducit, & dissolvit. In temporum igitur calculo laret difficultas. Templum ædificatum est anno 480. egressus filiorum Israel ex Aegypto. Sunt ergo.

Ab exitu ad templum 480.
Hinc de mendiali quot anni ut natiuitatis series intelligatur.

Ab exitu ad captam Iericho 40.
Ab ortu Davidis ad mortem eius 70.
Ab initio regni Salomonis ad templum 4.
Summa annorum 114.
Qua subducta ex 480.
Superfunt anni 366.

Hoc temporis spacium in Salmonem, Booz, Obed, Iesse distribuendum est. Dicendumque hoc vel simili modo rem habere. Salmonem 66. annos post captam Ierichum genuisse Booz, illum deinde & alios centenarios genuisse filios. Et si vni quippiam dematur, alteri addendum esse. Hanc in sententiam multi conveniunt, nec magnopere movet, quod extrema senectuti fecunditatem tribuunt, cum Abraham annos centum quadriaginta natus filios habuerit, nec causa fuerit ut non, & Iudicum quoque multi longævum se potuerint. Exempla multi vetera, & recentia adferunt. Plinius lib. 7. natur. histor. cap. 48. Quamvis Romani quos memorat, non multum excesserint antequam centesimum. Atque ita in hac quidem causa difficultas nulla est, si numerus ille, de quo agimus, verus indicetur, verum quia de annis inter egressum & templi initium disceptatur inter auctores, nova argumenta concurrunt. De annis enim inter exitum ex Aegypto, & templi restorationem interpolitis varia est sententia. P. acceptor meus Nicolaus Serarius in 3. Reg. c. 7. lectiones aut opiniones septedecim recitet: Tandem cõcludit à primo exitu ex Aegypto ad inchoatam templi ædificationem annos esse 680. à quib. si detrahas 114. supererunt 566. inter hos dividendi: multi itaque maius spacium concedendum est illis, quos mus Christi progenitoribus. Neque tamen video plurim varietur id fieri nequeat, si consideremus multos etiam post illos vixisse diutius. Tanto post Gorgias Leontinus vegeta senectâ fuit, & ut Cælius ait p. bescente, cum annum 108. attigisset, causam ille reddebat: quod voluptatis causa nihil unquam egisset. Cur non igitur & hic centum quinquaginta annos, aut plures vivere non valeant? Natura fortes, sobrii, pii, Dei adiutorio defensi?

§. 3. Qui naturam ferre negant in ætate tam adulta fecunditatem ad alia omnia se convertunt. Nam, ut Iosephum omitam, qui Boozum ad He. i tempora refert. Lyrantus tres Boozos continuos ponit, atque ita facile generationes explet. Alii quosdam volunt omisos, ut Ochozias, Ioas, Amasias postea omituntur. Verum non videtur omnino dicendum plures interponi, non modo, quia, cum id aliunde non constet, temere affirmandum non est, sed etiam quia ex Libro Ruth refutatur. cap. 4. 18. Ha sunt generationes Phares, &c. Nabasson genuit Salmon, Salmon genuit Booz, Booz genuit Obed, Obed, genuit Isai, Isai genuit David. Valde autem signanter i. Paral. 2. 11. Nabasson quoque genuit Salmon, de quo natus est Booz, Booz quoque genuit Obed, qui & vetere Scriptis genuit Isai. Cum igitur tot testimoniis constet illa prout generatur.

Joseph: neque rursus illa, quæ apud Lucam est, Iesus qui, ut putabatur, nam hoc etiam addit) filius fuit Ioseph, qui fuit Heli, qui fuit Melchi, inanis irritæ existimari debet. Atque ista generandi ratio, quæ ex lege ducta est, non poterat significantius, aut magis proprie exprimi. Idcirco istud vocabulum, Genuit, in tali Liberorum procreandorum ratione, dum familias ad Adam usque, qui à Deo creatus est, gradatim ascendendo reperit, ad finem usque silentio omnino præterit. Neque certe hoc à nobis sine causa & ratione probabile est, neque nostro ingenio subito iam & ex tempore excogitatum est. Nam qui Seruatori nostro secundum carnem cognati sunt, vel stirpis sue insigniter illustranda, vel historie simpliciter docenda studio induiti, etiam ista nobis vere tradunt.

Hinc apparet Fausti Manichæi immanis impudentia, qui se offensum, ait, duorum Euangelistarum dissensione, Luca & Matthæi, cum vero nesciret vter mentiretur, ad Marcum & Ioannem se contulisse. Cui Augustinus lib. 3. contra Faustum rectissime respondet. Si diligenter quære e quam temere damnare maluisset, inuentum fuisse, nisi magnum aliquid lateret, fieri non posse ut toto orbe tanta Euangelio auctoritas tribueretur. Deinde respondet. A duobus patribus, duos auos, atavos, proavos esse non mirum, nec contrarium esse.

Patrem autem vnitissime dici, non tantum à quo quis geneticus est, sed etiam, à quo adoptatus. Imo feminas olim adoptasse filios. ut Saram, Genes. 16. & Liam Genes. 30. & filiam Pharaonis Exodus. 2. Adoptione quoque nos Dei filios esse. Itaque non opus fuisse ad alios se conferre, non enim amare sanctos suos electores, si sint factorum desertores.

Sed mirantur tamen nonnulli, cur non omnem dubitandi causam præciderit Matthæus, & calumniandi; quod nominandis illis regibus facere poterat. Verum quæri pari ratione potest, cur tot Sacre Scripturæ locis tam difficile intellectioni occurrant? Quæstio enim communis est, alio loco perpendenda. Interim ut non est alienum à consuetudine Sacrarum litterarum quoddam in Genealogiis præteriri, imo & in publicis Libris, ita diuersi parentes diuersa causa vni tribuuntur. Deuter. 33. in benedictione omittitur Iubus Simeon; omnes causam quærit, solus Moses nouit. Admirabilis est quod Esdras Libro 1. 7. 1. suam originem recensens quoddam omittit, nec causa patet. Nam ut breuitatis causa factum dicamus, id sane à consuetudine abhorret, cum maximi momenti esset ad posteros integram summorum sacerdotum Genealogiam ostendere & tueri. At ipse Esdras sex omnem, qui in Paralip. 6. 3. recensentur, ut vitumque locum consideranti clarum euadet. In Esdra hic ordo est. Esdras, Saraia, Azarias, Helcias, Sellum, Sadoc, Achitob, Amarias, Azanas, Maraioth, Zacharia, Ozi, Bocci, Abiue, Phinees, Eleazar, Aaron. In Chronicis Regum contra ista ordo est. i. Paralip. 6. 3. Aaron, Eleazar, Phinees, Abiue, Bocci, Ozi, Saraia, Maraioth, Amarias, Achitob, Sadoc, Achimaas, Azarias, Iohanan, Azarias, Amarias, Achitob, Sadoc, Sellum, Helcias, Azarias, Saraia, Esdras. In Esdra septemdecim: in i. Par. viginti tres inueniuntur. Vbi omnia moueri contra Esdram possunt, quæ hic contra Matthæum.

§. 3. Hac ratione igitur optime sibi historiam consistare in confesso est: Vitarum quippe eundem filium vni legalem, alteri naturalem esse. In eadem hac serie Obed est filius Boozis naturalis, lege tamen & censu illius propinqui Mahalonis, cui semen suscitauit Boozus. Hinc sententia est Augustini lib. 2. quæst. Euangelicar. cap. 5. & de contr. in Euangelist. libro 2. capit. 2. & vetustissimas mar-

Adami Consen in Euang. Tom. I.

tyr Iustinus, quæstio. 6. ad Orthodoxos. Damascen. libro 4. cap. 23. Ambrosius, Theophylactus, Euthymius in 3. Luca.

Porro lex illa non inter fratres modo proprie dictos, sed cognatos quoque seruabatur, ut si propinquior additionem hereditatis cum matrimonio abnueret, proximus succederet: ut clarum est ex historia Rhuth.

§. 4. Cum igitur constet ab vno Euangelistarum naturalem generationem, ab alio ciuilem seu ex lege Moysi adoptitiā recenseri, nondum tamen conuenit inter expositores: an Ioseph vir Mariæ sit Ioseph filius naturalis, Heli legalis, an è contrario. Vtriusque enim sententiæ sunt auctores, verum plures, turales, & præstantiores in Matthæo, naturæ; in Luca legis Heli legalis. rationem habitam asserunt. Et sane id omnino tenendum est, cum illi quos ex Scriptura nouimus omnes sint filii præcedentium veri, non adoptiui: quare causa non est, ut de aliis, qui priuati vixerunt, id eoque in obscuro est genus eorum, aliter existimemus, præterea cum in omnibus eadem loquendi forma Mattheus utatur, genuisse enim dicat; quo verbo consulto Lucas abstinuit. Deinde ex sequentibus id facile ostenditur. Iuliano igitur & Iudæis calumniantibus ex hisce facile respondetur. Et sane, in primo Euangelii exortu, videntibus Apostolis, & Domini nostri cognatis nulla mora difficultas videtur, sed cum iam seniores eorum mortui fuissent. Doceri namque omnia ista etiam ex priuatis tablinis potuerunt, quamuis publicæ Herodes inuidia Itracliticæ nobilitatis, & pudore suæ stupis exussisset. Priuati sane originis suæ custodes, & calculatores erant diligentissimi. Quod ea in re ius sacerdotii, tribus & hereditas verteretur, in domo Dauidis etiam, & familia Messias nasciturus cederetur. Erant vero principibus pariter populoque notissima. Porro Genealogia multo maior cura fuit, ambitioque post Esdræ tempora, postquam ignoratio familiæ damnosa, & contumeliosa fuit. i. Esdræ 2. 59. Et si quis ascenderant de Telmela, & Thelharfa, Generis ob-Chelub, & Adon, & Emer. Et non potuerunt indicare seruandi domum patrum suorum, & semen suum, vtrum ex Israel studiosissimæ fuerant Israelitæ.

Alii eodem loco, cum non inuenissent literas natalicias electi sunt de Sacerdotio. Quæserunt, inquit, Scripturam Genealogia suæ, & non inueniunt. Admiranda sane diligentia, in tantis cladibus, in totius patriæ vastatione, & seruitute omnium, populum Dei ingenuitatis suæ, & generis testimonia seruasse, exegisse. Nec dubium est, quin in familia Dauidis ea vel præcipua cura existeret, tum quia regia; tum quia Messias ex se nascituri expectatione gloriabatur. Totius autem Ecclesiæ publice interest, Davidis stirpem certam esse, ne Christus incerto genere nasceretur; cum ergo perditis opibus, & libertate in Babylonem ducerentur, voluit Deus origines, familiasque accurate scribi, & post libertatem publico Ecclesiæ testimonio asseri, ne quicquam dubitationis oriretur. Hinc factum, ut quamuis initio Galilæum Pharisei esse criminarentur, postea tamen manifestissima veritatis luce confusi, ab eâ accusatione destiterint. Cum, ut supra ostendi, solo defectu natalium sufficientissime conuincere impotente Dominum licuisset. Quomodo deinde, cum omnia eximarent, non in hæc inquisuerunt? Mox à resurrectione multa turba sacerdotum obediabat Euangelio, Scripturas scrutabatur, nec dubium, quin inter omnes prima quæstio fuerit; An Christus ex familia Dauid? Docebat id census Augusti & Iulii, docebat omnes qui ex stirpe Dauidis. Ita lere hic non nec ignoracione falli, nec malitia Euangelistæ potuerunt.

potuerunt; quod Porphyrius suspicatus est. In publico enim res agebatur, ut nec ignorationi, nec malitiae locus esse poterit. Et sane docet hoc ipsum acclamationes: *Ostanna filio David*, & Matth. 9. 27. *Miserere nostri fili David*. Sic 15. 22. Marc. 10. 47. Ioan. 18. 38. Ad eo ut Ch. y. ostendimus moneat, *Lucam aliquid amplius docere vellet*. Ad dignitatem porro Messiae erat, duplici titulo ad regiam progeniem pertinere, ortus, & legis, ut qui ipse naturalis Dei Filius, nos in se adoptandos Patri offerret.

In Matthaeo
& Luca non
esse tantum
diuersa nomina.

§. 5. Cauenda multorum est indigentia, qui ut facile rem componant, binomios esse Christi progenitores affirmant, d. ueris itaque vocibus eosdem homines ab Evangelistis positos. Olim apud Nazianzenum nonnulli ita senserunt, & nunc ea sententia non caret defensoribus: imprudentissime eam secutus est Melanchthon in hunc locum, quem ideo adscribam, ut exemplar errorum videat lector in illis, qui soli sola Scriptura vii se iactant. *Succesit autem, inquit, Ochozia Ioas, natus ex stirpe Nathan*. Et paulo post: *Ut non personarum, sed nominum sint discriminatum, & duplici ius fuisse nomina Philo testatur*. Primus ex posteritate Nathan rex Ioas fuit, hic Luca & Philoni Simeon dicitur. Amarias Leui dicitur, Ozias Mattha. Ioatham Ioram. Achaz Heliez. Ezechia Iesu. Manasses Her. Aman Helmadam. Iosus Cosan. Ioachaz Addi (quamquam de hoc dubit. neg. sane probe videtur quadrare) Iehoiakim Melchi dicitur Luca, Iechonias Neri. Post hos sequuntur Salathiel & Zorobabel. Et paulo post. Post Zorobabelem nominantur à Philone Rhesa, Ioanna, Iuda, quorum & Lucas mentionem facit, quibus quomodo cum Matthaeo conveniat, ignoro. Nam dereliqui post Zorobabelem nihil compertum habeo. Opinor autem diuersis nominibus alicubi eosdem à Matthaeo recenseri, & Luca alicubi.

Itaque tam post Zorobabelem nonnullorum, quam ante eum omnium purat diuersa tantum nomina. Homines eosdem. Quamuis de posterioribus dubitat. Sed profecto suat illa falsa, penitus Scripturae contraria. Ioam non esse ex Nathane oriundum postea probabo, nunc Melanchthonis *quid dicitur* examino. Regum nomina sunt Salomon, Roboam, Abias, Asa, Iosaphat, Ioram, Ochozias, Ioas, Amasias, Ozias, Ioatham, Achaz, Ezechias, Manasses, Amon, Iosus, Ioachim, Iechonias, ita Libri Regum. Matthaeus om. sit Ochoziam, Ioam, Amasiam. Ex octodecim retulit quatuordecim, nam Iechonias videtur esse Ioachim. Melanchthoni Ioas est ille, qui apud Lucam, Ioam dicitur, deinde nomina pro arbitrio iungit, quia vero plura apud Lucam sunt, quam in Libris Regum, ipse inter Iosiam & Ioachim interponit Ioachaz, quod ipse quadrare non putat, & merito, Ioachaz enim frater fuit Ioachimi, tres menses regnavit, & captiuus ductus est in Aegyptum, nec ex eius progenie natus est Dominus. Deinde cum toties reges illi nominentur, nunquam mentio horum, quae sunt apud Lucam, nominum habetur. Nec enim apud interpretes, aut Iudeos vlla mentio. Quis vero existimet Lucam cum velleret Genealogiam Domini texere, ut omnibus manifesta fieret, nomina usurpare voluisse, quae nusquam in Scriptura veteri exstabant? Vers. 9. Ezechiam vocasse Iesu, Iosiam Cosan, cum suis nominibus reges illi clarissimi essent: Nonne illa nominum va. ietatem potius opinio sequeretur, non esse è David natum Christum? Quod eo mirabilis videri debet, quod à Nathane usque ad Adamum progressus notis utitur nominibus, cur ergo sequentes reges è stirpe Nathan, ut ipse arbitrat, suis nominibus quibus in Scriptura noti sunt priuaret? Quod si nomina quae apud Lucam inueniuntur, nota erant è Libris Iudeorum, cur diuersitatem, & repugnantiam Evangelistis obiciunt?

Melanchthon sciens
genealogiam
corruptam.

Lucas non
luc. vii. no
minibus i
gnotis.

Alterum quod in Malanchthone legitur multo est absurdus. Ignorare se de illis, qui Zorobabelem sequuntur, fatetur. Opinatur tamen diuersis nominibus eosdem alicubi à Matthaeo recenseri, alicubi à Luca. Quod fieri non potest, cum apud Lucam sint nouemdecim post Zorobabelem, apud Matthaeum vndecim, diuersi igitur fuere, nisi initio iidem aliqui, quod tamen dici non potest. Si enim primos eosdem statuamus, non erit in sequentibus expedita Genealogiae ratio. Tempus enim natiuitatis deerit.

VERSUS 8.

Ioram autem genuit Oziam.

QUESTIO I.

Cur tres Reges, Ochoziam, Ioam, Amasiam, Matthaeus omisit?

§. 1. *Idcirco etiam, & Athei causas blasphemiae habuerunt*. Cum enim 4. Reg. 8. 24. & 11. 2. & 12. 24. & 14. 21. & 1. Paral. 3. 11. Regum illorum nomina gestaue legantur, infidi esse historiici aiunt, omisit. Nec audiendi illi, qui apud Abulq. 17. errorem librarium existimant; cum omnia omnium linguarum exemplaria conueniant, & Matthaeus ipse excludat, quatuordecim generationes duntaxat se adferre professus. Denique cum Patres omnes, interpretesque in causa omissionis indaganda laborent, indicio est nullum ex illis aliter legisse, aut aliter legendum iudicasse. Multo vanius Wolfgangus Musculus hoc loco. Fieri potest ut factum sit per incuriam interpretis, qui à Ioram lectione delapsus sit ad Hosiam: vel certe pro Ochozia legerit Hosiam, & ab illo prolapsum sit ad Ioatham, similitudine nominum Ochozia & Hosia seductus. Hic Ozias primum quod rectum erat faciebat: postquam vero corroboratus non est in regno, eleuatum est cor eius in interitum suum, & neglexit Dominum Deum suum: ingressusque templum Domini, adolere voluit incensam super altare thymiamatis, ob quam rem lepra percussus est à Domino. Nolebat enim sacerdoti Azariae dehortanti ab hoc capto acquiescere: insuper & vltionem minabatur.

Nullo modo fieri id potest, nisi magna negligentia, ut tres Reges continuos, tam diuersorum nomina, addo & factis notissimos, quamvis improbos, omiseret. Quod si tantam interpretis osecitantiam semel admittere decreuimus, de noui Testamenti possessione actum est. aut minimum malum censetur, si vnum Matthaei Evangelium è canonis reiciatur, quod tamen ne faciat Illyricus, Hebraice scriptum esse negauit. Constituta igitur lectione, de causa cur illos omiserit Matthaeus inquirendum est.

§. 2. Cur omisit tres Reges causam adfert Abulensis, ut conficeret Testera decades, alias enim Heptadecadem futuram fuisse. Non tamen in numeris tantum mysticum inueniri puto, ut Genealogia Numeris eorum solum causa interumpatur, nisi a'ia causa sua causa legitima adferatur. Quamquam autem septenarius non est insacer habebatur, non tamen eiusdem estimationis corruptio est, etiam apud scrupulosissimos talium, septenaria duplicatus. Atque, ut verum fatear, qui numeros per omnia mysticos arbitrantur Pythagore quam Evangelio opiores sunt. Numeri vim ille maximam arbitrabatur; hinc duo principia *μονάδα & δεκάδα*, & duo *Pythagora da decem*, unitatem definitam, inde finitam dualitatem statuere. Ab hac malorum, ab illa bonorum incitium esse. Hinc origo Manichaeorum, Gnosticorumque. Itaque si tantum mysterium in numeris erat, ut quatuordecim

In omni
me vni
Regum
num. n. g.
error lib.
r. 17.

Non est
ror int
pretis.

Tam grand
error sile
derogaret
nouo Test
mento.

Pythagora
da decem
num. n. g.
curio, m.

decim

decim generationes recenseret Matthæus, ne numerum sacrum excederet, cur non potius id Deus voluit, ut ipsa tantum quatuor decim essent, ut numeri istius auctoritas à nascentibus stimaretur? atque ita ab Evangelista sine aduersariorum reprehensione commendaretur?

§. 3. Memoriam eorum, ob insignem improbitatem, damnatam multi referunt. E contrario alii affluant, Salomonem, Roboamum, Ioam, Achaz, Maahassem, Ammonem, Iechoniam deteriores fuisse. An inter omnes teterrimi fuerint, ad illius tribunal pertinet, qui scrutatur corda & renes. Non tamen defunt coniecturae, quæ ostendant malorum pessimos fuisse. Nam qui huius deteriores habiti sunt, vel penitentiam erunt, ut Salomon, Roboam, Manasses, Iechonias ille qui in captiuitate fuit. Ioachim enim & Achaz penitentiam egisse non leguntur. Qui quamvis insigniter improbi fuerint, non tamen prophetas, & religionem persecuti sunt.

De Ioachaz, qui & Ochozias, & Azarias dictus est, sit s. constat ex 2. Par. 22. 3. Sed ipse ingressus est per vias domus Achab. Vix autem erant, ut non modo essent idololatæ, sed etiam fideliū sanguinem funderent. Hinc monet s. p. p. mater eius impulit eum ut impie ageret. Erat illa idolis dedita, infesta Dei seruis, cruenta, Athalia scilicet. Pectus igitur malum in conspectu Domini, sicut domus Achab. ipse enim fuerunt consiliarii post mortem patris sui in inferitum eius, ambulauitque in consiliis eorum. Scilicet Baalim colendo, prophetas occidendo. Id imitatus est Ioas in Zacharia. 2. Par. 24. 21. & Amalias 2. Par. 25. 16. contra prophetam ad se missum.

Non est igitur facile eorum reicienda opinio, qui resectos affluant propter impietatem; cum enim non modo improbis fuerint moribus, verum post fidem acceptam, cognitamque veritatem desueverint, religionem persecuti sint, prophetas occiderint: non est mirum, si in Messia genealogia non ponantur, qui Messiam omni modo ex animis subditorum delere sunt conati. Amalias quidem sanguinem non fudit, sed tamen mortis metu prophetam monentem inhibere conatus est.

§. 4. Maldonatus ideo omisos ait, quia ex Achab nati, domum enim Achab morti destinaram in quartam generationem, ut Iehu posterum in quartam generationem regnarunt. Ioam accepit uxorem filiam Achab. 4. Reg. 8. 18. Ea causa Iehu occidit Ochoziam 4. Reg. 9. 27. Athalia illa fuit, sed filia Amri dicitur, quia nepos ex filio eius Achab, cuius nomen ob improbitatem eius taceatur. Achab igitur capite minutus, & eius posteritas, quasi ciuilem mortui, in hac generatione omittuntur. Porro minus quamuis necesse non sit de fratribus intelligere, neque enim Iehu filias Achab occidisse legitur, tamen ex consortio impiæ domus, qui proximo eam gradu contigit, eodem quasi igne ambugi sunt, tres illi reges imitatores domus Achabianæ, ut quasi intestabiles & sacris fastis nominata eorum erant, posterum tamen manerent, ob promissionem domini Davidicæ factam. alioqui omnes illi reges vna cum Athalia morte cruenta ad inferos descenderunt, Ochozias à Iehu interceptus, Ioas, & Amalias conspiratione suorum. Noxiorum itaque sanguine effuso, ceteri sunt in integrum restituti.

Ex quibus hunc in modum concludo. Tres reges non omisos ignoratione, cum notissimi inter paucos fuerint. Nec dolo malo, cum nihil id iuuare causam Evangelistæ potuerit. Imo ob is plurimum; omnibus de se cum sine vlla controuersia notantibus. Causam igitur Spiritui sancto iustam, quam uis nobis ignotam, fuisse. Videri tamen eam, quod proxime ex domo Achab, domo idololatæ, & domo sanguinum, ideoque diris & anathemati deuota, ipsi tantorum sce-

lerum imitatores, & religionis persecutores, nati sint. Si enim Moses tribum Simeonis, Esdras vero ex sua progenie Sēbs omisit, quos liber 1. Paral. recenset, nec tamen idcirco libro, ut veteris testamenti auctoritas tollitur, non est ratio cur in Matthæum adeo sint iniqui, qui pauciores, notiores, maiore de causa omisit. Vide supra v. 7.

An in Ochozia progenies Salomonis descenderit?

§. 1. Sunt qui Ochoziam, qui Ioachaz, & 2. Par. Iudei Salomonis 22. 6. Azarias quoque vocatur, velint vltimum esse e montis stirpe Salomonis; Ioam e Nathane fratre Salomonis pen in Ochoziam. Iudaorum hoc commentum fuit, Davidis testamentum cautum esse, ut minimus natu regno successisset, de eo, & eius stirpe deficiente proximi Nathanis familia in regnum vocaretur. Auxit hoc commentum Ananis Vuerbentis in Breuiario suo: Ochoziam sine herede mortuum, hunc Ioam successisse. Ea de causa Nathanem dictum Achisar fratrem meum principem, quod regnum illi quoque destinatum esset. Hoc ut probabile sequuntur nonnulli Caluolici, ut certum plerique Nouarorum. Mihi tamen ista scriptura repugnare videntur.

Primo quidem Ochoziam esse filium Ioam regis Iuda nulla est controuersia. 4. Reg. 8. 25. id affirmatur. & v. 26. mater eius dicitur Athalia filia Amri. Deinde 2. Par. 22. Constituitur rex filius Ioam Ochozias, filius minimus, quia fratres eius bello Arabico perierant.

Ioas etiam filius fuit Ochozias, ita enim clare, multisque locis dicitur filius regis, illique circumstantiis, ut non nisi de proprio filio illa intelligi possint. Subductus est Ioas 4. Reg. 11. 1. Athalia vero mater Ochozias, videns mortuum filium suum, surrexit, & interfecit omne semen regium, tollens autem Iosaba, filia regis Ioam soror Ochozias, Ioas filium Ochozias, furata est eum de medio filiorum regis, qui interficiebantur, & abscondit eum. Hic omnia ostendunt, Ochozias filium esse Ioam. Nam Athalia semen regium occidit, insidiabatur & Ioas; ille igitur semen regium erat, cum vero puer esset anni vnius, non potuit esse, nisi ex Ochozia: aut sane filius illius. Erat ergo filius eius cuius dicitur esse filius, Ochozias scilicet. Deinde subducitur e medio filiorum regis, qui interficiebantur, nonne indicatur & ipsam esse filium regis? aut si non erat filius regis, cur eum sanguinaria ad mortem querebat? Quomodo filius regis, si ex Davide per Nathanem ad regium genus pertinebat? Nec adoptione filius regis erat, cur enim puerum adoptaret Ochozias, cum tot filios haberet, nulla causa erat.

Filium verè proprieque dictum esse ostendit scriptura. 4. Reg. 11. 4. & v. 12. Ostendit Iosaba filium regis. Cuius regis? Non Davidis, sed Ochozias; nam si Davidis ex Natane aliquem facere regem voluisset, virum aliquem fortem elegisset, qui tueri se, & punire, Athaliaque occidere potuisset. Sic paulo post: produxitque filium regis. Sic 2. Paralip. 23. 3. Ecce filius regis regnabit. Non igitur de alio, qui supererat ex familia David, sed de proximi regis filio loquebatur. Quod si verà ratione seposito præiudicio causa definienda est. Id fieri potest ex 1. Par. 2. Vbi describitur genus Davidicum per Salomonem: non esse autem eam descriptionem per insitiones in familiam, aut adoptiones factam ex eo constat, quod naturalem generis posteritatem enumerat scriptura; ideo enim, & matres crebro nominat, & locum ubi nati sunt, at ibi eodem modo Ioas dicitur filius Ochozias, sicut Roboam Salomonis. Postquam enim uxores David s, filiosque dixisset, dixissetque: Bethsabee quatuor filios fuisse, naturalem Simmaam, Sobabum, Nathanem, & Salomonem, progeniem pergit recensere p. ogeniem Salomonis, Nathanis o-

mittit; quomodo vero illa est linea Salomonis, si ex Salomone soli sunt Roboam, Abias, Asa, Iosaphath, Ioram, Ochozias, ceteri de Nathane? Hinc factum, ut Iun. Tremell. alii, hos vere ex semine Salomonis esse asserant 1. Paralip. 3. in vers. 17. & Sedeciam faciunt regem ex Salomone ultimum.

Filius regis occultari potuit.

§. 2. Caluinus Ioam filium Ochozias negat, quia putat eum o. culta. in non potuisse. Qua quidem in re non modo diuinam potentiam, in suis conservandis mirabilem, ipse mal. gne restringit; sed in rebus humanis etiam præcipiti iudicio fertur. Cur enim in tanta st. age filia regis, vxor Pontificis, non posset furenti infantem subducere? non miseratione, non fauore, non pecunia crudelitatis femineæ administros flectere? Non enim maius pietati ad conservandum est. Latere ergo puer regius diuina providentia, famulante humana industria, potuit. Aut si Ioas late: e non potuit, quomodo alius regni hæres eodem ardore quæsitus subduci, & in cubiculum deduci, & abscondi potuit? Tam facilis est regio puero, subducto pompæ obsequio, latebra, quam illi qui in spem regni educatur. Quod si quippiam hac in re admirabile est, id est in coronatione Ioas, summaque Ioas prædientia, qui vocatis sacerdotibus, & Levitis, adeoque centurionibus, regis filium ostendit, tanto omnium silentio, tanto Athaliae odio, ut ipsa non n. si ex clamore plaudentium insidias suspicatur.

Auia regni causa nepotes occidit.

At cum Athalia mater esset Ochozias, non videtur nepotes occidit fuisse? Hæc qui obiciunt, videant, quid Spiritui sancto respondeant. Qui ait, eam occidisse omne semen regium, imo & filios regis. Ideo enim non erat spes, ut quispiam de stirpe Ochozias regnaret, ut est 2. Paralip. 22. 9. Fili regis, Ochozias filii erant, nepotes Athaliae, quos auia illa Phœnicia Medea regnandi causa concidit. Athalia cum audis, simul in mentem, domus Achab, Isebel prophetarum interfectrix, venefica; nec miris naturæ leges à talibus monstris violari: Infamem plane sceminam nobis scriptura proposuit.

VERSUS II.

Iosias autem genuit Iechoniam & fratres eius.

QUESTIO I.

An hoc loco recte generatio Iechoniae describatur?

Difficilis locus in Genealogia Iechoniae.

§. 1. Nec nouos interpretes accuratissime hunc locum expendit Maldonatus; plures enim habet difficultates. Nam primo deest vnus Testradecadi. Secundo Iosias, Ioachim; non Ioachim genuit. Tertio ante, non in transmigratione. Hæc olim Porphyrius, alique Euangelii hostes obiecerunt, & Patres varie respondent, ut solet fieri in re difficili, vbi responso quumvis vera, aut probabilis, facile oppugnatur.

Iechoniae hoc loco est Ioachim.

§. 2. Mihi primo certum est, illum quem genuit Iosias, quique vocatur à Mathæo Iechonias esse eum, qui vocatur 4. Reg. 23. 34. Ioachim, quod nomen illi Pharaon, cum regem crearet, imposuit; ante enim vocabatur Eliachim. vocavit igitur יְחִיָּהוּ pro יְחִיָּהוּ יְחִיָּהוּ pro יְחִיָּהוּ, vbi notabis, 1. contonantem in hebræo esse. 2. p. uaginta vocant יְחִיָּהוּ. Ratio mea est; quia Iosias hunc immediate genuit, & si non intelligatur ille nominari, ergo omittitur, non gener sunt generationes quatuordecim. Deinde dicitur dicitur esse ille Iechonias, cuius fratres genuit Iosias. At Ioachim fratres habuit, non Iechonias posterior. Fratrum vero mentio fit, quia plures regnarunt. De

fratribus ita 1. Paralip. 3. 14. Filii autem Iosia fuerunt. Primogenitus Iochanan; ita hic vocatur יְחִיָּהוּ, at in libris Regum יְחִיָּהוּ Ichochaz, septuaginta Iochaz. prius nomen priuati, alterum regis esse arbitrantur. Alter filius est Ioachim, Tertius Sedecias, ille prius dictus est Mathanias, מַתְנָחִיָּהוּ Mathaniahu. Quartus Sellum; de cuius regno postea agitur. Sensus ergo huius loci est: Iosias genuit Ioachim, qui ante dictus est Eliachim, & fratres eius Iochanan, Sedeciam reges Iuda, & Sellum.

Hoc mecum sentiunt primum illi, qui locum corruptum esse arbitrantur, & legendum pro Iechonia Ioachim. Deinde qui integrum versus interponunt. Plures autem Te. tio, qui Iechoniam contendunt esse vocatum Iechonias, qui nunc vocatur Ioachim. Soli qui deesse videntur, nam generationem, & vel Dauidem bis nominando, vel transmigrationem pro vna generatione substituyendo minus commode Mathæum explicant, ab hac sententia discedunt. Itaque hanc interpretationem communem esse statuo.

§. 3. Si igitur Iechonias est Ioachim, duorum alterum necessario sequitur, vel ut Iechonias etiam vocatus sit Ioachim, vel mendum sit Scriptoris; legendumque Ioachim pro Iechonia. Vtrique sententia vti consentanea rationi suos habet auctores. Qui Iechoniam Ioachim vocatum Ioachim arbitrantur, videntur testis Iechonias.

monio 3. Esdr. 1. 34. Et assumptes, qui erant ex gente Iechoniam filium Iosia constituerunt regem pro Iosia patre suo, cum esset annorum triginta trium. Et regnavit super Israel mensibus tribus. Verum n. nest ille Ioachim, sed Iochaz seu Iochanan filius primogenitus Iosia, ut manifestum est ex 4. Regum 23. 30. vbi eadem penitus recitantur. itaque quamvis ex eo loco aliquid probaretur, non de Ioachim, sed Iochanane intelligendum est. Nam paulo post vers. 37. ait, Ioachim fratrem eius constitutum regem esse. Porro quamvis exemplo scripturae careamus, quo ostendamus Ioachim dictum esse Iechoniam, non tamen ea sententia non probabilis est. Tum quia magna est nominum asinitas, tum quia varie nominatur Iechonias, maxime cum à Graecis nomen vertitur. 1. Paralip. 3. 17. vocatur יְחִיָּהוּ Iechoniah. 4. Reg. 24. 8. יְחִיָּהוּ 70. יְחִיָּהוּ. Syrus textus vocat eum יְחִיָּהוּ apud Ezechielem 1. 2. יְחִיָּהוּ Iochahin. quod valde conuenit cum Ioachim, nam quod h pro c ponitur, id frequens apud Græcos est, tenuem pro aspirata usurpare, easque inter se literas mutare. facile autem Ioachim Græci vocant Iochahin, quia insolens apud eos est, nomina in µ definire frequens in γ. Apud Ierem. 22. 28. dicitur יְחִיָּהוּ Choniah. omittit prima syllaba, vbi Chaldaei appellat eum יְחִיָּהוּ per dagellatum Koniah, ut sonus non differat à sonno γ asinus literæ. Apud Ezechielem etiam noto pro Iochahin esse apud 70. positum יְחִיָּהוּ, quod est nomen patris, non filii, & quidem sine varietate Iechoniam. Iochahin igitur Choniah, vel Chaldaice Choniah dicitur transpositione literarum. Videmus igitur fieri potuisse, ut nomina illa apud Chaldaeos, Græcos, Latinos & eorum consuetudine apud Iudæos præter linguarum gnatos confunderentur. Scholiantes Græci ita existimant. Ιωακίμος νεφετὸν υἱὸν Ἰωακίμους, ἰωακίμους ὁ νεφετὸν υἱὸν Ἰωακίμους. Ioachim vocat Ioachim filium Iosia, qui & Iechonias dicitur. Hac in sententia sunt Ambros. lib. 3. in Lucam. Augustin. lib. 2. de consensu Euang. c. 4. Epiphani. lib. 1. de secta Epicuri. hæc 8. Euthym. hoc loco. Promptum enim hoc esse, ex i. i. mate Chaldaeo & Syro constat, qui libi os, & aspirationes Hebræorum leniunt, vbi hoc nomine ostendi: nam vbi le em as habet Choniahin, ibi est in Chaldaeo Choniah, seu Koniah, qui seruata proportionem pro Iochahin, etiam dicitur, Ioachim, vel Iochahin.

De quarto Iosia filio, qui Sellum dicitur, ambiguum esset, nisi Ieremias cap. 22. 11. eum regem vocaret, sed quia alii eum esse putant Ioachaz, res in obscurum manet, alio loco, hoc est, in Isaia definienda.

VERSUS 12.

*Et post transmigrationem Babylonis
Iechonias genuit Salathiel, Sala-
thiel genuit Zorobabel.*

QUESTIO I.

*An Iechonias genuerit Salathielem, hic Zo-
robabelem?*

Ridicula
Hebrai-
zantium
imitatio.

§. 1. **M**ira est, sed peruersa nouatorum diligentia & κακοζήλια in Hebraeorum nominum infuetis asperitatibus exprimendis; ne parum scilicet docti videantur; perpetuo in ore habent; Schealthiel, Zerubabel, Iechoniahu, Hofschiahu, quorum genuinam tamen pronuntiationem ciuilitatis & elegantiae Hebraicae ignaros latere necesse est. Quod si vere, ut vocari optant, Euangelici essent, Christi & Apostolorum auctoritatem, non modo in Graeco sermone ubique firmam, sed in Syra etiam lingua mitigantem vetera, sequerentur. Matthaeus vocauit in Syro; Sche-lateil, Zourbabel, Iouchanio, Iouschio, in Graeco; Σαραθία, Ζοροβάβελ, 'Ιωχίας, 'Ιεσωνίας. Quid opus est, libros Graecos, & Latinos contra Christi, & Apostolorum consuetudinem Hebraizare? Quanquam ego eos potius βαρβαρίζειν nimio Hebraismi studio non dubito. Cum enim vocales, diphthongi, consonantesque vario sibilo; sonoque efferantur, atque olim etiam in ipso Israele dialectis discernentur tribus, quam quæso illi sectantur, qui à Christi & Apostolorum consuetudine deflexerunt? Quis mihi probabit se ad veteris linguae normam, non ad sui cerebri fragmenta velle mundum reformare? At bene cum Ecclesia ageretur, si de hisce duntaxat querela personarent. Scripturas ipsas nouandi, & reformandi studio deformant, abolentque. Verum ad huius loci difficultates explicandas accingamur.

Iechonias
filios ha-
buit.

§. 2. Tres omnino quaestiones proponuntur. An Iechonias filium habuerit? An Zorobabel filius sit, an nepos Salathielis? Quomodo Salathielis pater, & Zorobabelis filius alter apud Matthaeum, aliter apud Lucam nominentur?

Quin filios habuerit Iechonias dubitare non possumus. Cum i. Paral. 3. 17. recenseantur in hunc modum. Filii Iechoniae fuerunt; Asir, Salathiel, Melchiram, Phadaia, Senneser, & Ieremia, Sama, & Nabadia. Octo igitur filii Iechoniae numerantur, veri & naturales, non adoptiui, aut legales. Liber enim Paralipomenon veras genealogias recenset. In Hebraeo, & 70. est.

Τριὶς ἱεσωνίας ἀδελφὲς, καὶ δαθία υἱὸς αὐτοῦ, &c.
Filii Iechoniae Asir, Salathiel filius eius.

Nec obstat Ieremiae prophetia c. 22. 28. Vbi vocatur vir fictilis, & contritum. & v. 30. Haec dicit Dominus: Scribe virum istum sterilem, virum qui in diebus suis non prosperabitur. Nec enim erit de semine eius vir, qui sedeat super solum David, & potestatem habeat ultra in Iuda.

Dura illa quidem, & vera prophetia, non tamen Iechoniae negat ullam fore posteritatem, sed tantum filios reges, qui sedent super solum David. Ea scilicet dignitate, quae ipse, & maiores eius fuerant. Filios habuisse ostendit ver. 28. Quare abiecti sunt, ipse, & semen eius, & proci sunt in terram, quam ignorauerunt? Semen eius proci non potuit, nisi semen haberet. Sterilis

Sed non fi-
lios reges.

ergo fuit, ירמיהו quod Gen. 15. 2. noster vertit: absque liberis, non ut Abraham, sed quod ex summa fortuna regum, in seruitutem recidissent liberi eius, ut melius videretur

ἀγαπῶν ἄνευ υἱῶν Σπλήδου.

Sine nuptiis, sine prole mori. Hoc 70. interpretes ut indicarent, teste Hieronymo ἀναισχύνον verterunt, quod non sit auctus liberis, sed eos ad seruendum genuerit. Hodiernis in exemplaribus legimus ἀκμήεντων, abdicatum, quasi publico praconio in eam sortem damnatum; idcirco enim scribere propheta iubetur, ut quasi publicis actibus inferatur. Symmachus autem vertit κενὸν ἀπὸ δουλείας μένον vacuum, abalienatum. Quia nec ipse in potestate sua, nec liberi erant, Filii enim eius domino magis, quam parentibus nascebantur.

§. 3. Non modo multi censent, Salathielem esse auum, non patrem Zorobabelis, & hic quoque generationem vnā omitti, sed quidam etiam ita ceptum i. Paralip. 3. 17. inuenerunt, ut dicere hoc scriptura videretur. In Hebraeo ita habetur. Filii Iechoniae quidam tertiae, Asir, Salathiel filius eius, & Melchiram, & Phadaia; quod ceptum indicat octo filios Iechoniae. Iun. & Tremell. vertunt. Filii Iechoniae vincti, Salathiel filius eius. Huius autem Melchiram, &c. Ut scilicet, Melchiram, & alii sint filii Salathielis, non Iechoniae. Quod falsum est. Nam primo nusquam scribitur pro vincto יבן sed יבן vel יבן, quod argumentum contra probatores punctorum Filios invalidum est. Deinde contextus ille orationis, Salathiel filius eius, & Melchiram, &c. indicat דוד יבן re qui tribuit, petendum esse, filius eius. Nullo autem modo haec Salathiel, verba substituenda; Huius autem. Tertio, caeterae versiones Hebraeae consentiunt, adeo ut Vatablus non modo יבן asir, non interpretetur vinctum, sed eum putet vnicum Iechoniae filium, patrem Salathielis. Denique cum nulla causa sit, cui hoc loco dicamus generationem intermissam à Matthaeo, non video cur eo torquere veterem scripturam oporteat. Multo minus substituenda sunt ista: ut sic efferamus, & Melchiram, &c. Videlicet sunt filii Salathiel. Confirmat hanc sententiam, quod neque Iudaei, neque Porphyrius, cum in omnia versuissime inquirerent, de ommissa aliqua generatione hac loco obicerent, cum tamen multo magis laborandum Christianis fuisset, in reddenda omissionis causa, qualis nulla apparet, ut in Ochozia, Ioa, Amasia.

§. 4. Vtuntur tamen argumento in speciem valido, sed quod resistenti infirmum est. Nam Salathiel Salathiel est pater Phadaiae, is Zorobabelis, igitur Salathiel an auum, an uis; non pater. Ita enim textus demonstrat. Filii Iechoniae fuerunt; Asir, Salathiel filius eius, & Melchiram, Phadaia, Senneser, & Ieremia, Sama, & Nabadia. De Phadaia orti sunt Zorobabel, & Semei. Seu ut est in Hebraeo, filii Phadaiae. Phadaiam igitur Euangelista omisit. Causam reddit Franciscus Lucas, quod Phadaia obscurus fuerit, quae causa si legitima est, omnes qui apud Matthaeum sequuntur, quique apud Lucam post Nathanelem collocantur, omitti endi essent. Sane non video cur Phadaia tamen Ari Ducis pater propter obscuritatem omitti debeat, cum multi ignoti nominentur.

Duo mihi in hac disputatio occurrunt notari digna. Primum est. Si Salathielem auum Zorobabelis esse statuamus, Porphyrium, & Manichaeos omniam maiorem cum probabilitate regere posse, quae de tribus regibus omisit dicta sunt. Alterum est, Iudaeos non tantum hoc loco nihil contra Euangelistam mouere posse; verum etiam argumentum, quo contra trium regum omissionem vult, sua in hunc locum explanatione perdere. Aduersi Salathielem esse auum Zorobabelis, patrem Phadaiae. Eorum sententiam si probamus, recte & tres reges, & Phadaiam omnium ab Euangelista dice-

dicemus: Exemplo enim prophetarum, & Scripturæ sacræ visitato id probari potest. Nam Zorobabel vocari solet filius Salathiel in scriptura, non Phadaia, nisi in Paralipomenis. Sic 1. Esdræ 3. 2. & vers. 8. & 2. Esdr. 7. 7. & 3. Esdr. 5. 48. & 6. 2. Agg. 1. 1. & 12. Quemadmodum igitur, Esdras, & Aggeus Zorobabelem filium Salathielis dixerunt, omisso Phadaia, nihil veritatis in Iudeorum gentiumque cauillationes, ita eodem iure facere illorum exemplo Matthæus potuit, non hic modò, sed etiam in superioribus regum genealogia: Cur enim Matthæus dicat Zorobabelem filium Phadaia, & non potius Salathielis cum prophetis aliis?

§. 5. Quamquam apud Iudeos igitur nihil ex hac sententia nasci offensivum possit; nihilominus tamen, ad proprietatem locutionum seruandam, atque ad veteris testamenti loca citata melius intelligenda, dicendum est: Salathielem esse patrem *quærorum*, non autem Zorobabelis. Itaque dicendum est, Salathielem & Phadaiam fratres esse, filios Iechonias. At vero alterum Zorobabelem qui est Phadaia filius, alium esse ab hoc nostro, qui est filius Salathielis: duo enim fratres filios suos Zorobabeles nominarunt eadem ex causa. Sane nostri Zorobabelis filius est Abiud: sed apud auctorem *Ευαγγελιστήν* Mesullam & Anania, & Salomith soror eorum, nullus Abiud; nam si & Abiud quispiam esset, cur omisso filio, feminam nominaret? Cum ergo noster Zorobabelis filium habuerit, qui illius filius non fuit, non esse eisdem certum mihi videtur. Nam quod quidam aiunt, Mesullam alio nomine dictum Abiud, id quia facilitate dicitur, eadem negatur. Deinde magna ratione eueritur; cur enim Matthæus alio nomine ignoto vitetur, omisso illo, quod in scriptura erat, quodque ad fidem faciendum erat idoneum? Occurrunt tamen, & quærent ubi sit progenies Zorobabelis, si illa non sit, quæ in 1. Par. 3. Respondeo nusquam in veteri testamento. Nec id nouum; Nathanis posterii nulli recensentur, multorumque aliorum: & ne longe exempla perantur; Fratrum Salathielis progenies non recensetur, nisi tantum Phadaia, cum cæteris igitur sex etiam Salathielis familia omissa est.

§. 6. Multo certius est, alium esse Salathielem, & Zorobabelem apud Lucam, & apud Matthæum. Diuersus enim habent patres, & filios. Salathielis apud Lucam pater est Neri, quem qui Iechoniam esse aiunt alio nomine dictum, non animaduertunt: Magnam se inferre Lucæ obscuritatem, qui nomine incognito regis vitatur, cum aliis propriis, & in scriptura notis vitatur, quando alios nominat, qui ante Dauidem fuerunt. Deinde cum planum sit inter Salathielem, qui in Luca, & Dauidem plures esse progenitores, quam inter nostrum & Dauidem: ut superius demonstrauimus.

VERSUS 16.

Iacob autem genuit Ioseph.

QVÆSTIO I.

Cur ad Iosephum non ad Mariam Christi genealogia deducta sit?

§. 1. In ea deductione Matthæus & Lucas omnino conueniunt, uterque in Iosephum non Mariam stirpem contulit. Quæ ex re orta est quæstio. Cur id factum? quid enim ad Iosephum Christus? Nec enim ille pater eius, cur non modo Iosephi progeniem nominauit, sed etiam Mariæ omisit? Cur per falsum patrem potius, quam veram matrem ad Dauidem genuit? Varia hac in re dicuntur, & resellun-

tur. Celsus apud Orig. l. 2. Iulianus apud Cyrillum Alexand. Faustus apud Augustinum hoc loco insultant Christianis.

Hieronymus respondet, non esse morem ut seminarum in scriptura genealogia ponatur: quod quidem verum est; sed tamen in re singulari penitus, tantæ matris videtur ponenda genealogia, cum enim ex sola matre natus sit, & matre virgine, non potest Christi genealogia cognosci nisi maternæ originis manifestatione, itaque non nisi per Mariam ad Dauidem pertinet. Alia responsio est plurimorum, noto Iosephi genealogia cognosci nisi maternæ originis manifestatione, de Mariæ quoque familia constare. Fuisse enim hanc vnicam, id est heredem, atque ex lege intra familiam nubere debuisset. Verum Num. 36. ubi quæstio tum apud deciditur, à Mose constituitur ut de tribu ne transeant, Iudeos denubant, cui volunt, sed sua tribus hominibus. Maldonatus, scribit, alique, non ad solas tribus, sed etiam familias restringunt, quia eadem est causa non mutandarum possessionum; verum plena de illo iure disputatio ad librum Numerorum pertinet:

§. 2. Non potest esse dubium hæc omnia Euangelistis notissima fuisse. Nam duo disertissime asserunt, nec fratri in Christum Iosephi filium non esse, Mariam antequam conuenirent in vtero habuisse. Iosephum putatum esse patrem, Christum de Spiritu sancto conceptum. Deinde uterque non Mariæ sed Iosephi originem ad Dauidem usque deducit. Nec considerat ab interpretibus dicitur, id eo scriptum, ut de virginis pudicitia nulla nasceretur calumnia: Nam satis expresse affirmant Euangelistæ Iosephum patrem non esse: non ergo voluerunt id dissimulare. Nec timendum erat de fama virginis, ut in principio, quando natus est: tum enim importunum erat de partu virginis diuulgare mysterium; nam Euangelistæ post resurrectionem adulta iam Ecclesia scripserunt, cum apud fideles omnes de Christi diuinitate, & humanæ naturæ ineffabili natiuitate constaret. Ne igitur Euangelistas, atque adeo totam illam Ecclesiam summæ stoliditatis accusemus, necessario dicere cogimur: Eos voluisse, cum Iosephi genealogiam recenserent, etiam Christi domini genus ad Dauidem reducere. Hoc enim necessarium fuisse supra ostendi. Cum autem id aliter fieri non potuerit, quam si Maria etiam agnata esset, & ipsa filia Dauid, necessario etiam dicendum est, illam agnatam fuisse. Idque ideo omnibus tum notum fuisse, qui in Iudæa habitabant; cum fratres & cognati simul essent, ita Luc. 2. 44. Quærent eum inter cognatos & notos. & Matth. 12. 47. fratres Christi stant foris. Et Ioan. 7. 3. & Matth. 13. 55. Nonne, aiunt, hic est fabri filius? Nonne mater eius dicitur Maria? & fratres eius Iacobus, & Ioseph, & Simon, & Iudas: & sorores eius, omnes nonne apud nos sunt? Testatissimum itaque erat; Mariam esse, uti & totam illam progeniem, quæ Nazarethi domicilium collocauit, filiam Dauid. Nec Euangelistæ historiæ suæ id probare conati sunt, sed testari, ut posterii crederent. Porro illos fallere voluisse tot in familia illa viuientibus, tabulas, & documenta generis habentibus, nemo sanus crederet. Multo minus falli poterunt, cum inter eos viuerent, qui cognati Christi Domini fuerunt.

De qua natus est Iesus, qui vocatur Christus.

QVÆSTIO II.

An de Maria natus Christus?

§. 1. Raculum hisce verbis expressum, summam continet, & medullam Noui Testamenti: Iesum,

Nat^o Chri-
stus sum-
ma testa-
menti vete-
ris.

Iesum, qui vocatur Christus ex semine David. Non eodem
tamen modo à fidelibus, & pereuntibus accipi solet.
Sunt qui negant Christum ex Maria natum, alii ex vir-
gine natum non concedunt.

Non fuisse de Maria natum Iesum docebat Mar-
cion, ut est in Tertuliano aduersus Marcionem, & id-
eo hunc locum pervertebat, videm ostendit l. de car-
ne Christi, c. 20. *Qualis est autem tortuositas vestra, ut
ipsam Ex syllabam prepositionis officio adscriptam auferre qua-
ratis: & alia magis viri, quæ in hac specie, non inuenitur pe-
nes sanctus scripturas. Per virginem dicitur natum, non ex vir-*

gine, & in vulua non ex vulua. Hunc igitur locum demu-
tabant: idem queritur l. aduers. Valentin. c. 27. Chri-
stum aiunt in prepositionum questionibus positum. id est, per
Mariam non virginem, non ex virgine editum; quia delatus in virginem,
ex ea natus. transitorio potius, quam generatorio more processit, per
ipsam, non ex ipsa, non matrem eam, sed viam passus. Similis
eorum error apud Iren. l. 3, c. 18. confutatur. meminit
Augustinus de hæres. Epiphani. hæres. 31. Damascenus,
Theodoretus, alii. Cum hæc Ecclesia damnavit hæ-
reticos recentiores, ut Swenckfeldium, de quo Sta-
phyl l. de concordia discipulorum Lutheri, Andreæ
Musculum, apud eundem, Anabaptistas Monaste-
rienses. Quo sum enim in progenie narranda tam o-
perosus esset Euangelista? totiesque Davidis vocaret
filium, si natus ex eius semine non est? Ut taceam cum
hoc conuenire sententiam apostoli, ex semine David se-
cundum carnem? Recte Tertullianus monet; negauit ex
concubitu, non negauit ex carne. Imo confirmauit ex carne,
quia non proinde negauit ex carne, sicut negauit ex con-
cubitu. Cur vero in vicum descendit, potuit enim fieri me-
lius extra vicum, si nihil in vicum accepit? Maneat igitur
immortis ille locus contra veteres, nouosque secta-
rios, neque præpositionem Per pro De, vel Ex substi-
tuant. Cum sit in Græco *ἐκ*, & in Syro *ܐܝܢܐ* ex.

Porro noui apud Caluinum l. 2. institution. c. 13.
§. 3. Christum idcirco negabant ex semine David,
quod dicerent mulieris semen ad generationem non
coalescere, quod cum sit contra omnia elementa na-
tum ex se-
mine Da-
uid.

tura, quæ feminas domos nequaquam fecit, ad Phy-
sicos, & medicos remitto. Malo Augustini vsurpare
testimonium, in Psalm. 131. *Poterat, inquit, dicere ex
fructu femoris, quare ex fructu ventris voluit dicere? Et illud
David insi-
nit ex fructu ventris, quia de semine natus est Christus, quo
nata ratio-
vir non accepit. Sic Iren. l. 3, c. 27. monet eum, non de
ne matris
fructu lumborum aut renum dixisse, atque ita Ebioni-
at David
cas refutat. Propter hoc enim & de fructu ventris eius regem
promisit, quod erat proprium virginis pregnantis, & non de
fructu lumborum eius, nec de fructu renum eius, quod est pro-
rium viri generantis, & mulieris ex viro conceptionem fac-
ientis. Circumscripti enim genitura viri in promissione Scri-
ptura: imo vero nec commemoratur, quoniam non ex volun-
tate viri, qui nascebatur. ita ex Psalm. 131. 11. Irenæus,
quia dictum est, *בטן ביתך* Binecha, ventris tui, de conce-
pta virginis interpretatur. Sic Deut. 28. 4. Aliud ta-
men verbum est 2. Reg. 7. 12. vbi Davidi promissio fit,
והיה בן ביתך *והיה בן ביתך* egredietur de viculo tuo, ad viculum, de inte-
rioribus tuis.*

Nouit Mar-
cionita ne-
gant Chri-
stus sum-
ma testa-
menti vete-
ris.

Christum idcirco negabant ex semine David,
quod dicerent mulieris semen ad generationem non
coalescere, quod cum sit contra omnia elementa na-
tum ex se-
mine Da-
uid.

Propheta
David insi-
nit ex fructu ventris, quia de semine natus est Christus, quo
nata ratio-
vir non accepit. Sic Iren. l. 3, c. 27. monet eum, non de
ne matris
fructu lumborum aut renum dixisse, atque ita Ebioni-
at David
cas refutat. Propter hoc enim & de fructu ventris eius regem
promisit, quod erat proprium virginis pregnantis, & non de
fructu lumborum eius, nec de fructu renum eius, quod est pro-
rium viri generantis, & mulieris ex viro conceptionem fac-
ientis. Circumscripti enim genitura viri in promissione Scri-
ptura: imo vero nec commemoratur, quoniam non ex volun-
tate viri, qui nascebatur. ita ex Psalm. 131. 11. Irenæus,
quia dictum est, *בטן ביתך* Binecha, ventris tui, de conce-
pta virginis interpretatur. Sic Deut. 28. 4. Aliud ta-
men verbum est 2. Reg. 7. 12. vbi Davidi promissio fit,
והיה בן ביתך *והיה בן ביתך* egredietur de viculo tuo, ad viculum, de inte-
rioribus tuis.

Christum idcirco negabant ex semine David,
quod dicerent mulieris semen ad generationem non
coalescere, quod cum sit contra omnia elementa na-
tum ex se-
mine Da-
uid.

Christum idcirco negabant ex semine David,
quod dicerent mulieris semen ad generationem non
coalescere, quod cum sit contra omnia elementa na-
tum ex se-
mine Da-
uid.

Christum idcirco negabant ex semine David,
quod dicerent mulieris semen ad generationem non
coalescere, quod cum sit contra omnia elementa na-
tum ex se-
mine Da-
uid.

Christum idcirco negabant ex semine David,
quod dicerent mulieris semen ad generationem non
coalescere, quod cum sit contra omnia elementa na-
tum ex se-
mine Da-
uid.

Christum idcirco negabant ex semine David,
quod dicerent mulieris semen ad generationem non
coalescere, quod cum sit contra omnia elementa na-
tum ex se-
mine Da-
uid.

Christum idcirco negabant ex semine David,
quod dicerent mulieris semen ad generationem non
coalescere, quod cum sit contra omnia elementa na-
tum ex se-
mine Da-
uid.

Christum idcirco negabant ex semine David,
quod dicerent mulieris semen ad generationem non
coalescere, quod cum sit contra omnia elementa na-
tum ex se-
mine Da-
uid.

ma maris, Castor & Pollucem ex ovo. Myrmidones
ex formicis, homines post calachysmum ex lapidibus
factos, aliaque fabulosa quidem, sed illis tamen credi-
ta, aut sane in decorum laudibus vsurpata. addit apes,
& phænices sine semine nasci. Lactant. l. 4. cap. 12.
quædam animalia vento concipere, Basil. orat. 19. de
providentia, vultures sine compare edere suos foetus,
adiungant alii tot animalium species calore & humo-
re gigni. Cyrillus Hierosolymitanus non diuersa lu-
dæis opponit, ut fiorentem virgam Aaronis, steriles
generantes, Euam de latere Adami factam, vndas de
petra profluentes, aliaque, ut & Augustinus serm. 14.
de naturitate domini.

§. 2. Cum gentibus, & Iudæis senserunt Apostoli-
corum temporum hæretici. Initium Ebion dedit. Ter-
tull. de velandis virg. c. 6. *Misit Deus filium suum, sa-
lum ex muliere, quam ritque virginem fuisse constat, etsi gentium
Ebion resistat. Verum de præscriptionib. Carpocrati discipuli,
tribuitur tam nefanda hæresis, Cerinthum putat ex
hoc, & Ebionem sumpsisse. Veruntamen alii Cerin-
tho Carpocratem postponunt, Philastrius, Iren. l. 1,
c. 26. Epiph. Aug. Damasc. Euseb. l. 4, c. 7. Hos multi
martyrum tempore secuti sunt, sed magno furore, qui
regia potentia armabatur, Copronymus, atq; illi qui-
dem Christum ex Iosepho natum docuerunt, huius
sententia deprauatione abusi. Post secutus est Helui-
dus homo rusticus, & primis vix literis imbutus,
qui Christum quidem ex virgine conceptum & na-
tum, sed postea ex eadem matre filios alios genitos ac-
seruit. De quo Augustinus hæres. 83. Gennad. in Ca-
talog. Verum de illo in sequentibus agendum est, lon-
gius autem prolapsus esse ostendam. nulla enim hæ-
resis in prima blasphemica sistit. Iovinianus conce-
ptum dominum illa virginitate matris, natum vero
virginitate soluta. Multos ille suæ infantie sectatores
è grege Caluini sortitus est. Ioannem Fayum negan-
tem perpetuam virginis integritatem audisse se testa-
tur Iacobus Gualterius in anno 100. verit. 2.*

§. 3. Non debent illa mouere Catholicum quem-
piam. Accurata enim huius loci expositio sanctissimæ
virginis, & purissimæ matris integritatem non inficia-
bitur, sed asseret. Cum enim spiritus sanctus Christi
in generatione, alios ab aliis natos recensisset, cum
ad Iosephum est ventum, non continuauit id, quod
iam in aliis quadrages dixerat, *Ioseph autem genuit Ie-
sum, qui vocatus est Christus*; sed textum orationis im-
mutauit, & dixit. *Virum Mariæ, de qua natus est Iesus, qui
vocatus est Christus*. Cur igitur Iosephum solum suo ho-
nore, & prærogatiua priuauit; si ille non minus pater
erat Christi domini; quam Abrahamus Isaac, David
Salomonis? Quod si matrem etiam Messia nomina-
re voluit, cur non fecit eo modo, quo de Thamar, Ra-
hab, & Ruth, Bethsabee? Ioseph igitur Christus non
adscriptur, quod tamen faciendum erat, si Iosephi fi-
lius esset, quia genealogia ex mascula successione de-
scribitur, atque ad Davidem Abrahamumque dedu-
citur, sed ordinem immutauit, quia sine patre, ex ma-
tre conceptus & natus est. Ex virgine, inquam, siue
de virgine; neque enim audiendi sunt, qui minutim
magis & subtiliter, quam vere ista distinguunt, in leui-
bus rebus, aut non necessariis verbis, in necessariis
muri, vel altari. Quos vere quondam Erasmus, &
Valla taxarunt. Hanc deum esse Euangelistæ men-
tem, historia circumstantia indicat. Mariam in viculo
habuisse, antequam conceperet, Iosephum de illa occulte di-
mitenda c. nihilum aguisse memorat. Hæc viri iusta
dubitatio, nunc cumque satis indicat, virginitate illi-
bata generationem Christi contigisse. Frustra deinde
angelus spiritui sancto hoc opus attribueret, si ex se
prolem illam vel natam, vel nasci potuisse Iosephus
conficius erat.

VER-

QUESTIO III.

An natus de virgine Christus?

§. 1. PETVLANTER gentes Christianorum, ut di-
cebant, si apostolatum ir-
religio requireret, ut crede-
rent virginem peperisse.
Quos contra multi patriam
scripserunt, plures signis
& virtutibus probantur; Virginis
filium esse Christum.
Rustinus eos Tusco iurgio
gauriter exagitat, multoq;
mirabiliora apud eos ex-
cedit demonstrat. Mineruam de
cerebro Iouis, Bacchum de femore,
Venerem de spu-

Monstrum
veteribus
habitum,
partus vir-
ginis.

VERSUS 18.

Cum esset desponsata mater Maria Ioseph, antequam convenirent, inventa est in utero habens de Spiritu sancto.

QVÆSTIO I.

An desponsata tantum, an matrimonio iuncta fuerit Ioseph B. Maria?

§. 1. IN Græco textu est, *μνηστεύσθαι* id est *μνηστὴρ* *μαθήας*, desponsata enim mater eius Maria. Qui sponsalia duntaxat, non matrimonium arbitrantur esse, Græco verbo utuntur; *μνηστεύειν* quidem est ambire nuptias, & ambiri à proco, ac deinde *μνηστὴρ*, desponsus, desponsata. Sed tamen signat & eam, quæ ante ambita, in vxorem ducta est. Il. §. Et Theoc. Idyll. 18.

Μνηστὴρ ἐλέγαν ὁ νεώτερος ὁ ἀπὸ τοῦ υἱοῦ.

Qui desponsam duxerat Helenam iunior filius Atrei.

Sane Lucæ 2. §. *μνηστεύειν* dicitur, quæ iam vxor erat. Hebræum *אָרָא* *Aras*, despondere significat. Hoc loco tamen est in Syro *ܡܢܝܫܬܐ*, quod non modo desponsatam, sed traditam; emptam significat. Quod in sponsam & coniugatam convenit, sed potius tamen coniugatam. L. tinitis pro vxore sponsa dicitur, nec tamen repugnat, cum omnis vxor sponsa, seu desponsata sit. Hoc sane constat in scripturis sacris, spiritalem Ecclesiæ, & fidelium animarum cum Christo coniunctionem, sponstationem, & desponsationem vocari, quamvis matrimonium allegoricum sit, quod Christi coniugio tanquam typo designatur. Nam reuera in eo matrimonio, est non modo promissio indiuisa animorum, & vinculi, sed purissima, fecundissimaque per gratiam consummatio; & multa prolis cælo educanda regeneratio. Sponsas autem vxores vocari monet comm. Hieron. & Hieronymus plenius docet libro contra Heluidium. Verum itaque certum matrimonium fuisse antequam B. Virgo conceperet de Spiritu sancto, Hieronymus existimat; Augustinus de nuptiis, & concupiscentia c. 11. & l. 13. contra Faustum c. 8. Chryl. hom. 4. in Matth. Ambros. l. 2. in Lucam, alique interpretes, at sola fuisse sponsalia putat O. igen. hom. 1. Basil. Epiph. hæres. 78. Nazia. zen. de nat. utraque Saluatoris, Cyrillus catech. 10. Bernardus, & multi hoc tempore. Scærezus noster nomine sponsalium putat intelligi matrimonium ratum, hoc est, contractam, vereque mutuo consensu firmatum, etiam in vnis ædibus commorantium, absque vfu tamen matrimonii. Verum hac in re mihi nequaquam ambiguum videtur; Mariam virginem non modo in matrimonio fuisse, sed etiam in domum, potestatemque mariti venisse. Primo enim constat sponsalium nomine matrimonium intelligi. Nec dubium esse conjugium, id quod Osee 2. 19. legimus: *Et sponsabo te mihi in sempiternum, & sponsabo te mihi in iustitia, & iudicio, & in misericordia, & in miserationibus, & sponsabo te mihi in fide.* Aeterna desponsatio, verum; sed spiritale matrimonium indicat: cuius sunt typi fidelium matrimonia. Itaque hoc matrimonium est æterna desponsatio, & desponsatio est matrimonium, sordus æternum, perpetuo iustitiæ & fidei vinculo firmatum, ut nonquam sponsa dicatur; res tuas tibi habet. Con. ule S. Hier. In verba ista expolitionem. Confirmat hoc causa propter quam, filium de desponsata n. sci Deus voluit. Noluit enim Deus quenquam de matris pudore debere. Ut vero fama integra seruaretur virgini, non satis erat desponsatio, opus erat vero matrimonio, & cohabitatione, gratius

Adami Conzen in Euang. Tom. I.

erat desponsatam, quam liberam, incerto patre prægnantem videri. Eo igitur tempore, quo illam angelus salutarum venit, cum Iosepho marito habitabat, audito vero incarnationis Dominicæ oraculo, & Elisabethæ conceptu, mox in montana Iudææ progressa est, ibique menses tres exegit, rediens deinde animaduersa est à Iosepho in utero habens, quod satis indicat, eam iam ante cum eo habitasse, & publice in matrum viri conuenisse. Quod enim Iosephus notarat, id sane alias feminas cognatas, quibuscum versabatur latere nequaquam potuisset, vterus scilicet tumens. Minimum igitur intemperantiæ notam subisset, quæ scilicet nuptiarum sollemnium benedictionem, celebritatemque voluptatis audacitate anticipasset.

§. 2. Causa cur ex vxore desponsata nasci Christum voluerit Deus, à Patribus, à D. Thoma, à nostro Barradio, Salmerone, aliis adferuntur. Inter multas illa S. Ignatii, *ut partus eius claresceret diabolo*, multorum reprehensiones patitur. Quid enim? an nescire demones potuerunt, virginem nulli vnquam viro iunctam fuisse? Nonne omnium rerum naturalium inspectores factum in utero sine virili semine formatum, omniaque clausa, atque inuoluta viderunt? nonne Elisabetham audierunt, cum matrem domini sui, eam appellaret: cum Baptista in utero exultaret: cum Maria diceret: fecit mihi magna qui potens est? Hinc factum ut multi sancti martyris rationem irriserint.

Si tamen intelligere sanctorum dicta, quam carperent mallet, forte veritatem facilius inuenirent. Potuit sane partus ille latere diabolum, Deo vel cogitationem eius alio vertente, vel ad cognitionem non concurrente. Neque enim omnia semper demones cogitant, & crebro vis tormentorum ita intellectum occupat, vel alia quæ incommoda illis accidunt, ut ad paucam cogitationem possint adicere, ita ut nullus ex illis sit aliquando, qui aliqua facta singularia Dei cognoscat. Cum ergo conceptionem factam esse agnoscerent, nullus erat, qui modum factæ meminisset. Neque ad hoc miraculo opus erat, sed vt dixi tali ordinatione, vt certo temporis spacio, ex miseris spiritibus nullus quicquam de rebus ad sanctissimam virginem pertinentibus intellectu complecteretur. Nonne laurum esse virginem, & solum virginis sanguinem in foetum coaluisse, nec tamen certi quicquam de Christo statuere habebant: cum enim matrum & vxorem tenerent, non satis accurate distinguere potuerunt. Facile fuit igitur in signis his errare, quemadmodum in aliis Messia argumentis: Quam enim admiranda Christi natiuitate gesta sunt, quæ illum promissum signa natiuitatis, a Deo Messiam comprobant? vt locus, tempus, angelorum cantio, pastorum aduentus, magorum adoratio, puerorum occisio, & tamen eum tentat iam inchoaturum prædicationem demon, vt exploret, an Dei filius sit, an non. At vero si in matrimonio non fuisset, nullus dubitasset, conceptum partumque virginis esse. Non enim vel apud ipsos licet pessimos suspicio fornicationis esse poterat: ideo quod scirent, nullum illam vnquam peccato, vel praua cogitatione, mortue violatam: viderent etiam maiore eam puritate, deuotione, omniumque virtutum genere pollentem, magna à Deo gratia donari, nec admissi tamen sceleris vlla signa, vel penitentia indicia. Quæ erant indubitata innocentie argumenta.

QVÆSTIO II.

An id quod ait Euangelista: Antequam convenirent, inducit eos postea conuenisse?

§. 1. Hæc ex loco Heluidius perpetuam sanctæ Dei virginis impugnat. Eum S. Hieronymus refutat. Sectam tamen ille duxit eos, B. rum,

Fame vir-
ginis erat
necessariū
matrimo-
nium, &
cohabitatio.

Quomodo
partus la-
tere diabo-
lo?

Demonas
multa i-
gnorant.
Quædā Dei
opera o-
mnes la-
tent.

Clarissima
signa nati-
uitatis
Christi la-
tuerunt da-
mones.

Innocentia
B. virginis
notissima
demoni.

Sponsalia
sacra nu-
ptia.

Vxores ve-
cantur etia
sponsæ.

Sponsalia
pro matri-
monio ratio,
nō consum-
matio.

Desponsatio
æterna matri-
monium.

tum, qui Heluidiani appellati sunt; iidemque videntur, quos S. Epiphanius Antidiotmaritas appellat. Prima eius (Heluidii) propositio fuit. *Matthaeus loquitur: Christi autem generatio sic erat: cum esset desponsata mater eius Maria Ioseph, priusquam conuenirent, inuenta est, in utero habens. Ecce, inquit, habes desponsatam, non commendatam ut dicis; & utique non ob aliud desponsatam, nisi quandoque nupturam, neque enim de non conueniunt Evangelista dixisset: Priusquam conuenirent: quia nemo de non pransuro dicit, antequam pranderet. Deinde ab angelo uxorem appellatam, & coniunctam.*

Respondet D. Hieronymus. Nunquid non quotidie Dei manibus paruuli finguntur in ventribus; ut merito erubescere debeamus, Mariam nupsisse post partum? Quod si hoc illi turpe videtur, superest ut non credant etiam Deum per genitalia virginis natum, turpius est enim iuxta eos, Deum per virginis pudentiam genitum, quam virginem suo viro nupsisse post partum. Iam si libet & alias naturae contumelias, non enim mensibus veterum insolescentem, fastidia, partum, sanguinem, pannos. Ipse tibi describatur infans, tegmine membrarum soluo conuolutus. Ingerantur dura praesepia, vaginus paruuli, octaua diei circumcisio, tempus purgationis, ut probetur immundus. Non erubescimus, non silemus. Quanto sunt humiliora, quae pro me passus est: tanto plus illi debeo. Et cum omnia replicaueris, cruce nihil contumeliosius proferes, quam profitemur, & credimus, & in qua de hostibus triumphamus. Sed ut haec, quae scripta sunt, non negamus, ita ea quae non sunt scripta, renuimus. Natum Deum esse de virgine credimus, quia legimus: Mariam nupsisse post partum, non credimus, quia non legimus.

Apparet verum esse, quod Hieronymus monet; *Haereticus Heluidianum fuisse rusticum vix primis imbutum literis. Nam iudiana ex reuera exempla plurima ostendunt, crebro sic exponendum siue latinas voces, priusquam, antequam, siue hebraeam וְכֵן ita sane Isaia 66.7. Antequam parturiret, peperit: antequam veniret parvus eius, peperit masculum. Parturit est dolore parturientium premi. Non autem significat fore, ut in posterum parturiret, nulla enim parturit, postquam peperit. Est igitur similis locutio, ac si diceret quispiam: Caia antequam domum Cai deduceretur, inuenta est in utero habens, certe non sequitur postea de d. d. am esse: sed causa repudii ostenditur; Neque enim dubitat, quin Caius mox obnuntiatus sit; conditione tua non vtar. Plena sunt his locutionibus omnia monumenta. Nero Afrubalem cecidit, antequam copias suas cum fratre coniungeret, nec postea tamen coniunxit. Ita & apud Tullium l. 3. de oratore. & fallacem hominum spem, fragilemque fortunam, & inanis nostras contentiones; quae in medio spacio saepe anguntur, & corruunt, & ante in ipso cursu obruuntur, quam portum conficere potuerunt. Non timuit Orator, ne quis obieceret, postea conspectum esse portum ab iis, qui in medio cursu perierunt. Eodem plane modo vti sunt huius verbi Synonyma, PRIUS QUAM.*

Nec obiectum est Maroni, Equos Rhodi postea pabula Troiae gustasse, cum eos Diomedes auerisset.

— Priusquam

Pabula gustassent Troiae, Xanthumque bibissent.

Quid ille, qui perpetuam beneficii memoriam apud se recidere peroptabat?

Ante leues ergo pascuntur in aethere cerui,
Et freta destitunt ut nudos in litore pisces,
Quam nostro illius labatur pectore vultus.

An ille post obliuionem ista futura cogitauit?

Neque idem ille verius est, ne Reginam Carthaginis apud inferos nubentem inducere videretur, cum caneret:

Antequam
de illis qua
fieri vel so-
lent, vel co-

Sed mihi vel tellus optem prius ima debiscat,
Vel pater omnipotens adigat me fulmine ad umbras,
Pallentes umbras erebi, noctemque profundam.
Ante pudor, quam te violem, aut tua iura resoluam.

Imperita igitur malicia fuit illa haereticis, errorum tamen, qui nostro tempore grassantur, & perimunt praebula existit. Aequant nostri haeretici virginitati nuptias, fecit idem Heluidius, eaque causa B. Mariam virginem matrem aliorum filiorum esse asseruit, ut eius exemplo virgines ad thalamum inuiteret. In illud nunc impetum facio, inquit Hieronymus, in quo in virginitatem & nuptias comparando disertus esse voluisti. Hoc igitur modo haec verbainelligenda sunt, ut & Dei genitricis virginitatem in conceptu, & partu asseruant, & eiusdem virginis integritati post partum nihil derogent. Verum de tota quaestione legatur Hieronymus contra Heluidium, qui hydram illam gladio spiritus confecit, qui hanc sibi legem dixit.

Continuo ferro culpam compece, priusquam

Dira per incautum serpent contagia vulgus.

3. Georg. tum aliquandiu contagio est impedita, sed nostro aeo, in quod omnia horrenda confluxerunt, recruduit. Ut cuique pro exemplo Euangelicae locutionis, vere adferre liceat, quod in Miloniana Tullius dixit. Praclare enim vixero, si quid mihi acciderit, priusquam tantum mali videro.

VERSVS 19.

Ioseph autem vir eius, cum esset iustus, & nollet eam traducere: voluit occulte dimittere eam.

QUESTIO I.

An Ioseph fuerit iustus?

§. 1. **N**ouatores magnopere laborant, ne Ioseph vere iustus esse iudicetur. Quidam interpretes, inquit Caluinus, intelligunt, Ioseph, ideo quod iustus esset, voluisse uxori parcere: ita illis iustitia est humanitas, vel moderatio animi ad clementiam propensior. Ipse cum aliis duo haec membra aduersatiue legit; iustum quidem fuisse Ioseph, sed tamen de fama uxoris sollicitum. Proinde hanc iustitiam in odio, & detestatione sceleris fuisse. Aretius imputatitiam sine reali, iustitiam illi tribuit, verum eiusmodi inter scribendum rationes producit, quae cum vere & in se iustum gratia Dei inhærente conuincant. Verba eius sunt. Deinde iustus est, iusti enim filii Dei, iustus debuit esse pater putativus, deinde pia virgo iustum merebatur maritum: sed aliter iustus est Ioseph, aliter Christus, iustus est civiliter Ioseph, et in frommer vifrichtiger Widermann / iustus etiam imputatiue coram Deo, cum natura esset peccator & ira Dei etiam obnoxius, nisi gratia esset exemptus, demum veram iustitiam aliunde habet: Christus natura iustus ipsa est iustitia, iustos etiam alios facit & a peccato liberat. Caterum iustitia Iosephi sic vtiliter reseretur: primum facit ad historia iam narrata fidem, non cognouit sponsam suam, iustitia erat nondum perfectis nuptiis quicquam ab ea postulare: deinde quia iustus est admonitus ab angelo deinceps quoque libenter abstinet: tertio, fidem habet angelo potius, quam sinistri cogitationibus, quod iustitia, hoc est, probitatis ciuile erat. Denique iustus cum sit, iustam non vult traducere. Tertio ad Iosephi personam pertinet, quod non vult eam ad deum uocare, quod alii ad ultimum supplicium, quod ex lege adultera debebatur, referunt, q. d. potuisse quidem Iosephum eam apud Magistratum accusare, & exposcere ut secundum legem exemplum aliis statueretur, quod sane fuisset summi iuris, & rigida iustitia, verum id noluisse, maluisse sponse in eo parcere, quia iustus erat, ut ne quidem infamia ipsam notari voluerit: ego arbitror eum in hac fuisse sententia, ut nec penis nec infamiae, quantum quidem ad ipsum pertinebat, exponeretur.

§. 2. Nulli dubium esse debet; Iosephum hoc loco

VERSUS 20.

Quod enim in eâ natum est, de Spiri-
tu sancto est.

QVÆSTIO I.

Quomodo Christus de Spiritu sancto sit?

§. 1. **H**eretici ad suam perniciem, erroresque hæc
verba detorserunt, SS. Patres religionis veri-
tatem ex illis probantur. Sententia perspicua est:
Quod in eam non est, non assumitur, hoc est, conceptum, for-
matumque, & vivens, non ab alio viro, vt tu suspicaris,
sed à Spiritu sancto diuinitus factum est. Ille cœlesti
profusus gratia, atque admirabili modo Messias corpus
adaptavit, qua operatione coniugis tuæ corpus virgi-
nitatemque sacrauit, ornavit, inviolabili benigne fecit.

§. 2. Marcionitæ abutebantur verbis illis. *ἐκ αὐτῆς* Marcionitæ
in eâ, non ex ea, ut corpus Christo spiritale, & phanta- *negabant*
sticum tribuerent. Quibus Tertullianus respondit, *Christi cor-*
ut supra citavi. Non enim deo non ex ea, quia in ea; *pus ex Ma-*
in matre enim, & ex matre filius nascitur, Lucas Evan- *ria.*
gelista alia præpositione usus, *ἐκ αὐτῆς γενόμενον*, non in
ea modo, verum etiam ex ea natum offendit. Neque
igitur cum hæreticorum agnoscimus Christum, qui in ima-
gine, ut dicitur, fuit, & non in veritate; Nihil enim verum
fuit eorum, quæ gessit, si ipse phantasma, non veritas
fuit. Neque cum cognoscimus, qui nihil nostri cor-
poris gessit, dum nihil ex Maria accepit; nobis enim
non venit, in nostra substantia visus non est. Hic e-
nim qui noster est redemptor, ex semine David ortum
habet, ut testantur Scripturæ.

S. 3. Fuit patrum temporibus impia, & petulanter *Spiritus*
proterua hæresis multorum, vt videtur gentilium, vel *sanctus non*
qui ex illis conuersi ad pristinas fordes redierunt. Dice- *est dicendus*
bant Christi patrem esse Spiritum sanctum, de suo- *Christi pa-*
rum deorum adulteriis esse sacras profane iudicantes. *ter.*
Testis est Terull. apolog. c. 2. Huius igitur gratia discipli-
nae arbiter & magister, illuminatorque atque deductor ge-
neris humani filius Dei annuntiabatur, non quidem ita gen-
itus vt erubescat in filii nomine, aut de Patris semine; non de so-
roris incesto, nec de stupro filie, aut coniugis aliene Deum pa-
trem passus est squamatum, aut cornutum, aut plumatum a-
matorem, aut in auro conuersum Danaïdæ. Iouis ista sunt, & Genes suis
numina vestra. Cæterum Dei filius nullam de impudicitia ha- *fabulis assi-*
bet matrem, etiã quam videtur habere, non nuperat: sed prius mulabam
substantiam edisseram, ita natiuitatis qualitas intelligitur. *Christi na-*
De facie igitur gentium amaritudo illa exorta, et- *ruitatem.*

De face igitur gentium amaritudo illa exorta, etiam postea Ecclesiam vexavit. Contra eum namque errorem Hieronymus in exposit. fidei Cathol. disputat. *Non sicut quidam sceleratissimi Spiritum sanctum dicimus esse pro semine, sed potentia, & virtute creatoris dicimus esse operarium.* Sic Augustinus serm. 91. de temp. In Enchiridio autem c. 38. & Ep. 191. docet non esse Christi patrem Spiritum sanctum. Et Enchirid. c. 40. *Natus est Christus de Spiritu sancto, non sicut filius, & de Maria virgine sicut filius.* Causa etiam additur: *Non enim in eadem specie conceptus est.* Quod Chrysostom. 2. in symb. A post. Rup. *Christus non* h. de operibus Spiritus sancti. D. Thomas 3. p. q. 32. a. 3. *est filius* aliique notant. Neque hoc ex loco aliud confici potest. Postum est namque ex pro *Geno*, Ex pro A, *cti, qui non* vel Ab; quemadmodum Rom. ii. *est autem mater, Ex in eadem* ipso omnia: Quocirca nonnulli veteres maluerunt, *specie, a Spiritu sancto*; quam cautio. em superflua: esse non dubito, cum causam efficientem, non præse generantem verba designent, præsertim Syriacis *Men*, qua usus est angelus.

B 2 Neque

Joseph pro-
prie iustus
et al.

vere, proprie, gratia Dei inherente, non sola imputa-
tione abentis iustitia, aut non-imputatione presen-
tium peccatorum iustum fuisse. Rationes ex ipso te-
xto procedentes suppeditantur, quas nobis etiam Cal-
uinus, & Aretius exponunt. Ex illius iustitia, quæ lau-
datur, duo insignia opera oriuntur. Nempe, vt nol-
let eam tradere, *sed ubi ergo uanitas eius*, & uellet occul-
te dimittere. Primum charitas, misericordiaque suad-
ebat, ne coningem, cognatamque, in qua omnia
virtutis, nulla uictorum indicia notarat, publico pro-
bro afficeret. Alterum uero exigebat, mariti offi-
cium, ne alieni matrimonii sublefor, impudicitiam
coniugis foueret, familia ac hereditati Dauidicæ spu-

*Institia im-
puritatis
nō sūt agen-
di princi-
pium.*

rium intereret. Hac iusti sunt opera peccatum alicuius horrentis, & proprium fugientis. Non possunt hæc conuenire in Caluiciam iustitiam: Illa enim cum multo criminum grege, eodem in animo, conscientiaque stabulari ac foueri potest. David in adulterio, & eade ducis in noctis Bezaiudicio iustus erat, retento Spiritu sancto, & non-impuratione criminum: Ea igitur iustitia, non repugnat vitis; sed tegit: Poruitque Ioseph vel suspectam traducere, vel deprehensam, vxoris leno fouere, quod legibus erat vetitum, & infame. Imo potuit innocentem legibus subdere, vt lapidaretur; Deuteronom. 22. & per omnium ora traducere, hoc est, **וְהָיָה** publico iudicio infamare, exempli statueret, quod est **וְהָיָה דְּעֵי מַצְרִי**, ita Numer. 25. 4. Suspende eos Domino **וְהָיָה דְּעֵי מַצְרִי** uerbum **וְהָיָה דְּעֵי מַצְרִי**. Faretur tamen Bezaiam hoc etiam habere locum, cum non à iudice pœna infligitur. Vt apud Plutarchum Archilochus scribitur editis parum honestis uersiculis sese **וְהָיָה דְּעֵי מַצְרִי**, quod & mihi inueni, inquit, necdum in Ecclesiam Dei adfectus, euenit: quam tamen maculam spero me cum dictis, tum factis eluisse.

§. 3. Hanc in Iosepho iustitiam Hieronymus alique agnouerunt. Si quis, inquit Hieronymus, fornicariæ coniungitur, vnum corpus efficitur, & in lege præceptum est, non solum reos, sed & confisos criminum obnoxios esse peccati; quomodo Ioseph crimem vxoris celat iustus esse scribitur? Sententiæ igitur Hieronymi, si contra Dei legem celandi crimen vxoris, iustus esse non pot. est: at ex non-impuratione Caluianiana iustus esse potest, non modo qui crimen abscondit, sed etiam qui ausus est. Idem Hieronymus contra Heluidium probat Iosephum etiam virginem fuisse; quia iustus fuit, si iustus, ergo fornicator non fuit; ergo iudicauit fornicationem aduersam esse iustitiæ: at illa Caluianiane iustitiæ non repugnat, cum iuxta Bezan in Colloq. Mompelgar- tensi, David in adulterio, & homicidio iustitiam non perdidit; cum tamen adulterium, & cædes scortatione sint deteriora. De iustitia Iosephi etiam ex ipsa re indicari potest, cum enim fuit magna numinis dignatione electus, segregatusque vt Dei genitricis custos, & maritus esset, Christi patet esse puraretur. Vt iustum illum, non criminiosum esse, non solum non-impuratione iustum esse oportuit. Cum præsertim & virgo confus, & filius Dei velut familia capiti essent subditi.

§. 5. Non erat illa iustitia duntaxat probitas ciu-
lis, qua angelò credidit, vt putat Aretius. Nam cum
illis morali, & ciuili virote, infidelitas, aliaque flagitia
Iosephites possunt consistere. Deinde cum angelo potius, quam
suis cogitationibus credidit, dicenti, conceptum
Christi de Spiritu sancto esse. non id ciuili fidei, sed
castitatis fuit. *Beata* dicitur virgo mareri, *qua credidit*,
non dubium, quin beatus etiam vir eius *qui credidit*.
Auctores nonnulli vt Soare zius pag. 3. Tom. 2. quæst.
19. d. sup. 7. non in probabile arbitrat, Iosephum
etiam apostolici sanctiore fuisse. Verum comparationem
illam incertam nec asserere, nec negare velim.
Aliorum sententia, qui Iosephum confesum in car-

Adami Conzen in Euang. Tom. I.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Nasci com-
mur ver-
bu

Neque obstat verbum *γεννην* natum: illud enim dicitur de rebus quocumque modo ortum habentibus; ut etiā quod hoc loco in textu Syro est, *ܕܡܝܪܝܐ*; nam *ܡܝܪܝܐ* apud Hebræos non modo de generatione propria, in qua pater, & mater; sed de omni productione, procreatione, omniumque efficientia usurpatur. Sic Deut. 32. 18. *ܕܡܝܪܝܐ ܕܡܝܪܝܐ ܕܡܝܪܝܐ*, Deum qui te genuit dereliquisti. Magnum igitur hac de re auctorem audiamus. Et Ioseph cum vellent eam dimittere suspicatus adulteram quam sciebat non de se gravidam, tale responsum ab angelo accepit: Noli timere accipere Mariam coniungem tuam: quod enim in ea natum est de Spiritu sancto est: id est quod tu esse de alio viro suspicaris, de Spiritu sancto est. Nunquid tamen ideo dicturi sumus patrem hominū Christi

Christi pa-
ter non est
Spiritus
sanctus, ne
sancti Filius
secundum hominem
est: id est quod tu esse de alio viro suspicaris, de Spiritu sancto est. Nunquid tamen ideo dicturi sumus patrem hominū Christi
ritus sanctus hominem, ex qua utraque substantia Christus v-
nus esset, & Dei Patris Filius secundum verbum, & Spiritus
sanctus, ne sancti Filius secundum hominem: quod quasi eum Spiritus
duos Patres sanctus tanquam pater eius de matre virgine genuisset? quis
dicamus. hoc dicere audebit? Nec opus est ostendere disputando quantā
alia sequantur absurda, cum hoc ipsam iam ita sit absurdum,
ut nulla fideles aures id valeant sustinere. Proinde sicut confite-
mur; Dominus noster Iesus Christus, qui de Deo Deus, homo
autem natus est de Spiritu sancto, ex Maria virgine utraque
substantiā diuinā scilicet & humanā, filius est vnicus Dei Pa-
tris omnipotentis, de quo procedit Spiritus sanctus. An quia fecit
eum? quoniam Dominus noster Iesus Christus in quantum
Deus est, omnia per ipsum facta sunt: in quantum autem ho-
mo est, & ipse factus est, sicut Apostolus dicit: Factus est ex se-
mine David secundum carnem. Sed cum illā creaturam quam
virgo concepit & peperit, quantum ad solam passionem Filii
pertinentem, tota Trinitas fecerit; neque enim separabilia sunt
opera Trinitatis, cur in ea faciendā solus Spiritus sanctus no-
minatus est? An & quando vnus trium in aliquo opere nomi-
natur, vniuersa operari Trinitas intelligitur? Ita vero est, &
exemplis doceri potest.

Sive igitur ex Spiritu sancto tanquam Patre pro-
prie dicto, siue ex eo velut semine natus dicatur Chri-
stus, impie de sanctissima natiuitate iudicatur. S. Chry-
sostomus merito semper in eos inuectus est, qui illa
curiosa temeritate rimantur, de quibus Euangelistae
nihil dixerunt. Porro ex nascendi verbo nihil effici-
tur, id ad alia etiam pertinet.

Nascere, praeter diem veniens age Lucifer alumnus.

Incarnatio
attributa
est Spiritui
sancto, quia
ille sanctifi-
cator.

§. 4. Cum vero incarnationis oeconomia, & dei-
ficæ carnis efformatio, opus sit toti sanctissimæ, & in-
diuiduæ Trinitati commune; Spiritui sancto tamen
attribuitur, quia ille viuificat, sanctificat, renouat, hoc
vero opus omnium operum Dei facit altissimum fuit;
omnis enim ab eo sanctitas, salus, vita, regeneratio.
Monet etiam D. Thomas p. 3. q. 32. a. 1. Opus conceptionis
quidem commune esse toti Trinitati, secundum tamen diuersum
modum, attribuitur singulis personis; nam Patri attribuitur auctori-
tatem respectu personæ filii, qui per eiusmodi conceptionem sibi
assumpsit humanam naturam. Filio autem attribuitur ipsa
carnis assumptio, sed Spiritui sancto attribuitur formatio cor-
poris, quod assumitur a filio. Spiritus sanctus respectu corporis
Christi habet respectum efficientis; ad diuinitatem vero respec-
tum consubstantialitatis.

Incarnatio
a Spiritu sa-
cto eius di-
uinitatem
ostendit.

§. 5. S. Athanasius solide constanterque hoc ex lo-
co, Spiritus sancti Diuinitatem contra Arianos alle-
ruit, disput. quam coram Proclo iudice habuit. Cum
enim multis auctoritatibus demonstrasset Spiritum
sanctum creatorem; ac proinde Deum esse, ita inferit.
Tanta enim potestatis, vel creationis Spiritus sanctus ostendi-
tur, ut ipso cooperante corpus Domini Iesu Christi, qui nobis in
sacramento fidei datus est, in vtero Virginis formaretur. Euan-
gelista dicente: Ne timeas Ioseph accipere Mariam coniungem
tuam. Quod enim in ea natum est, de Spiritu sancto est. Et
item: Priusquam, inquit, conuenirent, inuenta est in vtero
habens de Spiritu sancto, non quod Saluatoris nostri Pater di-

cendus est Spiritus sanctus, ut duo credantur Patres, sed quod
cum Patre & Filio idem Spiritus sanctus cooperatur & vnus
potestatis est: cum isdem socius inuenitur.

Firmum est hoc contra Arianos argumentum: cum si Spiritus
enim filium Dei Iesum Christum negarent creaturam, est creatu-
ra, Christus
ut sunt reliquæ creaturæ, & primum, longoque inter-
uallo digniorem ceteris creaturis locum tribuerent: erit aliqua
non poterant eundem dicere de Spiritu sancto, hoc
est, creaturæ esse. Spiritus sanctus enim superueniens, superior.
& Christi carnem efformans, eo quod fecit, inferior
censeri non debet. Nos vero qui in Domini nostri con-
ceptu humanam naturam iunctam in creaturæ hypostasi
vere & substantialiter esse credimus; firmissime non
tantum credimus; sed ratione cogimur, ne opus hoc
creaturæ esse dicamus.

§. 6. Denique breuissima verba nobis Deum, &
hominem exhibent. Homo est; quia natus in virgine;
Deus; quia ex Spiritu sancto. Ita nos maiores nostri
doceant. Qui legunt ergo hominū filium hominū Chri-
stum Iesum, legant hunc eundem & Deum & Dei filium nun-
cupatum. Nam quomodo qua homo, ex Abraham, sic est etiam
qua Deus ante ipsum Abraham. Et quomodo qua homo filius
David, ita Dominus David qua Deus huncupatus est. Et quo-
modo qua homo sub lege factus est, ita qua Deus Sabbathi Do-
minus expressus est. Et quomodo qua homo sententiam patitur,
sic omne qua Deus de viuis & mortuis iudicium habere reperit-
tur. Et quomodo post mundi qua homo nascitur, sic ante mun-
dum qua Deus fuisse perhibetur. Et quomodo ex semine David
qua homo genitus est, sic ita per ipsum qua Deum mundus dicit-
tur institutus. Et quomodo qua homo post multos, sic qua Deus
ante omnes. Et quomodo ceteris qua homo inferior, sic omnibus
qua Deus maior. Et quomodo in celum qua homo ascendit, sic
inde qua Deus ante descendit. Et quomodo ad patrem qua ho-
mo vadit, sic obediens patri qua filius inde descensus est. Ita
si mediocritates in illo adprobant humanam fragilitatem, ma-
iestates in illo adfirmant diuinam potestatem. Periculum est eni-
nim, cum vtrumque legis, non vtrumque, sed alterum credidisse.
Ex quo quoniam vtrumque in Christo legitur, vtrumque credatur:
ut fides ita demum vera sit, si & perfectæ fuerit. Nam si ex du-
bus altero in fide cessantes, vnum & quidem id quod est minus,
ad credendum fuerit assumptum, perturbata regula veritatis,
remeritas ista non salutem contulerit, sed in vicem salutis, de
iactura fidei periculum mortis grande conflauerit.

VERSUS 21.

Et vocabis nomen eius Iesum; ipse e-
nim saluum faciet populum suum
a peccatis eorum.

QUESTIO I.

Cur vocatus Iesus?

§. 1. Magnum omnino in nominis impositione
mysterium esse Spiritus testatur: matri enim
& Iosepho illud prædicit; angelis etiam reuelatum
esse antequam in vtero conciperetur Lucas afferat; prædictum
hoc loco causa redditur. Quia saluum faciet populum suum,
mysterio
plenum est.

Primo ergo nomen reuelatum est angelis, deinde
Mariæ matri, tandem Iosepho, qui munus nutritoris,
cum nomine & auctoritate parentis erat habiturus.
Fuere alii quoque illo nomine donati, in primis autem
I. sue filius Nun minister Moïsi, is Hebræis *יְהוֹשֻׁעַ*
vocatur, Septuaginta semper vertunt *Ἰησοῦς*. Vno tamen Iesus dici-
loco, nempe I. Par. 7. 27. sine vltima scribitur *יְהוֹשֻׁעַ*, qui I.
& apud 7. 0. *יְהוֹשֻׁעַ*. Post captiuitatem vocatur ille, & a-
lii, *יְהוֹשֻׁעַ* Iescha, Eldra 2. 2. & 7. 7. & 8. 17. quomodo
etiam in Nouo Testamento scribitur. Imo Numer. 13.
17. vocatur *יְהוֹשֻׁעַ*, ex quo manifestum est, varie apud
Hebræos pronuntiatum esse, & scriptum; nec dubito
etiam vbi eisdem literis scriptum inuenitur, diuerso ta-
men sono, libiloque lectum: ut minus non sit à Græcis
ali.

verat à pe-
cato, sed co-
firmat.

mus, quam medicus, qui vicerum foeditatem preciosa
falcia obtegit. Deinde liberitatem peccandilicentiam
populo suo, scelereum aduocatus indulget. Nam pec-
cantes non à malis ipsis liberat, sed per omnia crimi-
num genera celeri passu procedentes, à penæ metu,
& veneno culpæ liberat; vt quaquam enormia fac-
ientes, non modo nō damnentur, sed ne iniusti qui-
dem efficiantur. Hoc non est à peccatis liberare, sed
privilegia, impunitatemque peccantibus concedere.
Perinde ac si Mitio Sofie alicui nequissimo serualo,
postquam animo suo obsecutus est, impunitatem pō-
mittat, & caput demulceat. Qualem Deum illi co-
lunt, qui talem liberatorem agnoscunt?

§. 3. Friuolum est, quod rudiores sectariorum hoc
loco mouere solent. Solus Christus est Saluator, non
ergo innuocandi sancti: Sienim & il. liberant, frustra
Christus venit.

Christus
solus Salua-
tor non ex-
cludit Sal-
uatores ad-
ministratos.

enim hoc loco monet, Apostolos in Abdia dici Salua-
tores. Aliter tamen Christus, aliter illi, Christum prin-
ceps salutis, alii administri, & de peccato es. Ita Rom.
11. 14. 1. Cor. 9. 22. 1. Tim. 4. Iacob. 5. 20. ita & Sibran-
dus l. r. c. 2. de Christo Seruatore, Christum esse aucto-
rem & causam efficientem, Apostolos præcones. 2. Ti-
moth. 1. 9. 1. Cor. 4. 1. 2. Cor. 5. 20. Act. 10. 24. & 9. 15.
Quod si liberare annunciator & doctor potest, multo
magis præstare id possunt illi, qui pro nobis Deum o-
rant, & exorant, ipsum Saluatorem.

VERSUS 22. 23.

*Hoc autem totum factum est, ut ad-
impleretur, quod dictum est à Do-
mino, per Prophetam dicentem.*

*23. Ecce virgo in utero habebit, &
pariet filium: & vocabunt nomen
eius Emanuel, quod est interpre-
tatum, Nobiscum Deus.*

QUESTIO I.

An verba illa angeli sint, an Euangeliste?

Angelo cre-
didit Ma-
ria.

§. 1. Verba angeli non sunt, verum Euangelistæ, qui
cum rem insolitam narrasset, oraculo Isaie c.
7. 14. comprobauit. Angelus enim ipsa reuelatione
certam virginem reddebat, adhibens talia signa veri-
tatis, qualia non possunt esse falsitatis.

Hoc tamen loco Nouatores insurgunt. Nihil sine
scriptura dicendum esse; quandoquidem scriptura Matthæus
vtratur. Atqui illi ipsi tor vident in Nouo Testamento
narrationes, sine veteris citatione; vt si exemplo vten-
turum esset, potius conficeretur raro scripturas vsur-
pandas; certe aliud conficere non possunt, quam vt
dicant aliquando eas recte adduci, crebrius omitti, &
recte, quia diuina id sit auctoritate.

Scripturis
vtratur E-
uangelista.

Mihi fortius argumentum contra eos effici videtur,
qui scripturas claras, & sine interprete planas esse ia-
ctant, quos hic locus abunde refutat.

Nota hac
obiectione o-
lim fuit.

Fateatur enim Caluinus hic Iudæos plusquam superbe
exultare, quia Christianorum, vel imperitia, vel incuria, hæc
obiectione præterita, & sepulta fuit. Fallit ille quidem mora
enim, & soluta fuit, non tamen sine labore. Immo
sane apparet loci difficultas, quo cum Matthæus con-
tra Iudæos vtratur, illi tamen è contra io abutuntur.

Obscurus
hic locus
est.

Quocirca dicendum est: Non modo verba illa inter
Iudæos nota fuisse, verum etiam in eorum Ecclesia in-
terpretationem de Mellæ partu è virgine vtraturam, a-
lioquin in contumaces nihil accurate, & a veris doctis di-
ligenter instituta disputatio, non erit efficax.

QUESTIO II.

Quis historia, & prophetia nexus apud Isaiam?

§. 1. R. Assin rex Syriæ, & Phacee filius Romeliæ, rex
Samariæ, in exitium domus Davidicæ conspi-
rarunt. Qua fama Achaz rex Iudæ, & populus vehe-
menter consternatus est: Deus vero ad eorum conso-
lationem Isaiam misit, qui nunciaret; bono animo ef-
fesset; non enim metuendum esse à duabus caudis ri-
tionum fumantium. Adhuc enim esse annos sexaginta,
& regnum Israelis ea fata manere. Quia vero Achaz
erat obstinato ad resistendum diuinis oraculis animo;
Optionem signi cuiuscunque obtulit: Petere tibi signum
à Domino Deo tuo, in profundum inferni, siue in excelsum su-
pra, Hebraice, חֲדָשׁוֹת מִיְּמֵי הַיָּמִים Haghamsch Scheala,
profunda petitionem, אוֹת וּמוֹתָיו Ouhanscheb
Lemaghala, vel exalta in excelsum. Quæ ad verbum re-
cte vertit Symmachus, ὁ δὲ ἰσχυρὸς τοῦ θεοῦ, ὃς ἐστὶν ὁ θεὸς
legit tamen ille חֲדָשׁוֹת addito, pro חֲדָשׁוֹת, scilicet,
Scheala, pro Scheala.

Conspira-
tionis con-
tra Ecce-
siam, etiam
peccantem
intercedit.

Obstinati
nec signis
mouentur,
nec minis.

Insignis certe Dei in regem impium beneficentia.
Postulare signum iubet siue in celo, siue deorsum, om-
nia media complexus, vt salutis fidem impio regi fa-
ceret. Achaz cum Dei bonitatem grato animo an-ple-
cti, & signum petere oporteret, perfidia sua occupa-
tus, noluit; hypocritam in super adunxit, v. 12. Non pe-
tam, inquit, & non tentabo Dominum: Ne hoc, vt vi-
deri volebat, in Deum pietate, & reuerentia, sed odio,
perfidiaque faciebat; Timebat enim ne si insigne ali-
quod miraculum Dominus ederet, populus P. ophetæ
crederet, atque ad Deum Patrum suorum conuer-
teretur. Totus igitur in eo erat, vt politici artibus bel-
lum, clademque auerteret; missis enim ad Theglath-
phalassar regem Assyriæ muneribus, auxilium petiuit,
dicens. Seruus tuus, & filius tuus ego sum; ascende, & sal-
uum me fac de manu regis Syriæ, & de manu regis Israel. Fa-
ctum illud est, venit enim rex Assyriæ, cepitque Da-
mascum, & Achaz liberauit: verum mox ex patrono
in hostem versus est. 2. Par. 28. 20. adduxitque contra eum
Theglathphalassar regem Assyriorum, qui & afflixit eum, &
nullo resistente vastauit. Igitur Achaz spoliata domo Domini,
& domo regum, & principum, dedit regi Assyriorum mune-
ra, & tamen nihil ei profuit. Contempto igitur Domi-
no, lignisque repudiatis, credidit se tutum fore, si se
dederet potentiori, ideo Scriptura addit: in super &
tempore angustia sua auxit contemptum in Dominum ipse rex
Achaz, immolauit diis Damasci. Hanc illi impietatem, Hypocritæ
& pietatis simulationem Deus exprobat, v. 13. Audite Deo mole-
sto ergo domus David: Nunquid parum vobis est molestos esse ho-
minibus, quia molesti estis & Deo meo: Hebraice חֲדָשׁוֹת,
quod est laboriosa, seu arduosa molestia fatigare.
Non quod Deus fatigetur, sed vt fœditas hypocritæ os
ostendatur, vt Isai. 1. 11. facta sunt mihi molesta, laboraui
sustinens. Hinc 70. vertunt ἀνέχεσθαι ἀγῶνα, Sym. ἀ-
γῶνα, Aq. μάχην. Regi igitur dupliciter impio, qui &
idola coleret, & Dei tamen aliquem timorem simula-
ret, propheta hunc in modum loquitur. Propter hoc da-
bit vobis Dominus ipse signum: Ecce virgo concipiet, & pariet
filium, & vocabitur nomen eius Emanuel.

Se sibi me-
tus, quam
Deum con-
sulturum
putabat.

Recedens à
Deo tyranni
fit man-
cipium.

QUESTIO III.

*An propter Achaz hypocritam sit datum
signum?*

§. 1. C. Vm ex sola misericordia, filium suum Deus
misit in h. nemundum, nec eum vlla homi-
num bona opera, nulla merita impulserunt, mirum vi-
deri solet; tam molesta, & fastidiosa simulatio, tan-
tum beneficii allembi: & dicitur propter hoc dabit, 73 pro-
pterea. Nemo tamen nō facile occurrere huic obiectio-
ni, si consideret, signum Achaz non dari in præsens,
sed

tatem, & Ecclesiæ typum, quem in sua virginitate fingebat, halma scribitur, non Bethula: sicut manifestum esse poterit ex sermonibus pueri Abraham, quos loquitur in Mesopotamia, & dicit: Domine Deus Domini mei Abraham. Situ dirigis viam meam, per quam ego ingredior, ecce dum stetero super fontem aquæ, virgo quæ egredietur, ut hauriat aquam, & dixerit ad eam: Da mihi paululum aquæ, ut bibam de hydria tua; & responderit & tu bibe, & camelis tuis hauriam. Hæc erit vxor, quam præparauit Dominus filio Domini mei. In eo enim loco, in quo ait: Virgo, quæ egredietur, ut hauriat aquam, in Hebraico scriptum est halma, id est, virgo secreta, & nimia patientia diligentia custodita. Aut certe ostendant mihi, ubi hoc verbo appellentur & nuptæ; & imperitiam confitebatur.

§. 3. Iudæi dum omnia perquirunt, locum inuenire sibi visi sunt, ubi Ghalma vel Alma de corrupta dicatur. Prouerb. 30. 19. Via viri in adolescentula: quod de virgine intelligi posse negant.

Prouerb.
30. 19. explicatus.

Verum tamen quod eo loco habetur בעלמה, quidam vertunt: In adolescentia. Quod si tamen alter sensus teneatur, non erit intelligendum de adolescentula corrupta, ne sit parum verecunda dictio, neue falsa. Nam reuera non erit via viri in adolescentula hoc significatu sicut via aquæ in cælo. Ne tamen etiam, si ista obscenitas exponatur, ideo בעלמה virgine non significabit. Dici enim debet, esse viam viri in adolescentula, hoc est virgine, sed frangentis, ut Ezechiel loquitur, mammas virginitatum eius. De viro igitur amatore, & venereo aliquo nepote, virginem depereunte Salomon loquitur, cuius omnino via ignoratur, dum in amoris rotâ torquetur, dum curis, iis, induciis, cæterisque amantium cruciatibus distrahitur. Amantes enim etiam non infantiunt, sunt tamen stultis non absimiles, & qui leuius agrotant, ineptis. Amor autem negatâ tendens via, in virginem absconditam est ardentior, obuiarum voluptatum fastidiosus.

§. 4. Quidam aliud argumentum ex Chaldaeo textu Libri Rhuth accipiunt, ibi in passim aiunt בעלמה pro puella accipi, cum de Rhuth loquatur, quæ nupta fuit. Ita quidam, qui Lexicon Pagnini magnis commentariis non semper bonis oppleuit.

Verum in hi hoc loco tria occurrunt, quæ pro Christiana veritate contra Iudæicas fabulas faciunt. Primo Ghalma non nos loqui de Scripturæ Hebrææ vsu, & vocis Hebrææ est in Libro Rhuth accipiunt, ibi in passim aiunt בעלמה significat. Chaldaeorum; poterunt enim in xiorum significatione vii Chaldaei. Deinde Chaldaea versio recentior est atque dictio, non quæ adeo in multis aberat, non igitur aut hereticæ Scripturæ virgine putare vlllo modo præiudicare debet, sed ad Hebræam normam dirigere versionem Interpretem oportuit, at vero in Hebræo textu toto Libro Rhuth nusquam legitur Ghalma seu Alma. Quinquam si aliquando etiam de Rhuth diceretur, non ideo non significaret virginem. Nam cum Booz c. 2. 5. quærit: cuius est hæc puella? Si videretur voce בעלמה, non ideo de nupta interpretatur, quæ esse tetragaret; iuuenulam enim ignotam, spicas legentem, merito, & more vulgi virginem diceret. Denique, nego Rhuth vocari inquam toto illo Libro בעלמה.

Virgo inter
dum dicitur
tur, quæ esse
putatur.

Rhuth non
dicitur Al-
ma vel
Ghalme-
ra.

Ghulemeta, Thargum enim Ionatha non habet בעלמה, sed Ribba, quod iuuenulam significat, ut in Hebræo est Naghara. Caute igitur credendum est, non uatoribus plus a iuo Chaldaeo am falsæ genti credentibus. Fateor Ghullem, de iuvene Booz dici, qui præerat Messioribus; pari quoque modo Ghulemeta, de puellis Booz, verum & adolescentem illum caribem fuisse credo, & puellas illas innuptas & virgines, cum in Hebræo vocatur N. gharoth, quod eratis est quidem, sed credibilis sane ancillis innuptis usum fuisse, ut fere fieri solet. Nemo sane probat in matri-

monio fuisse. Immotum ergo fixumque manet, בעלמה Virginem duntaxat significare.

§. 5. Alia nobis obiciunt, quæ tamen constitutis hisce facile dissoluntur. Iesus, inquit, non est vocatus Emmanuel, Messias autem vocabitur Emanuel, nomen ergo non conuenit. Hæc argutia si vim habet, non recte vel Ezechia, vel Isaia filio Prophetiam accommodant Iudæi; cum nemo eorum dictus sit Emanuel, nec alius, cui illa quæ de Messia dicuntur conueniant. Duobus modis & optime quidem à nostris respondetur. Primo cum nomen aliquid alicui tribuitur, non esse necesse, ut eo perpetuo vocetur; satis est naturam, officium, munus, virtutemque nomine designatam conuenire. Emanuel, vel Himmanuel, vel Syrus habet Hamanuil, est nobiscum Deus. Quod Christo conuenit, cum verbum caro factum est, & habitauit in nobis. Secundo consuetudine loquentium, & Scribentium frequentissime Iesus Christus vocatur Emanuel. Mirum sane id obicere Iudæos aulos, cum quotidie illos Ecclesiæ consuetudo confutaret. Ita respondit Tertullian. l. aduers. Iudæos c. 9. Porro inquit, iste qui venit neg. sub eiusmodi nomine est dictus, neg. re bellica functus. At nos e contrario, ad monendos eos existimamus, uti coherentia quoque, huius capituli recognoscant: subiuncta est enim & interpretatio Emmanuel, Nobiscum Deus, uti non solum sonum nominis expectes, sed & sensum. Sonus enim Hebræicus, quod est Emmanuel, sue gentis est. Sensus autem eius, quod est Deus Nobiscum, ex interpretatione communis est. Quæro ergo an ista vox, Nobiscum Deus, quod est Emmanuel, exinde quo Christus illuxit, agitur in Christo. & puro ex toto non negabis. Nam qui ex Iudaismo credunt Christo, ex quo in eum credunt, Emmanuel cum volent dicere, nobiscum Deum esse significant: atque ita constat, iam venisse illum qui predicabatur Emmanuel, quia quod significat Emmanuel, venit, id est, Nobiscum Deus. Respondet eodem modo Hieron. in 7. Isa. Quodque sequitur. Et vocabis nomen eius Emmanuel. & Lxx. & tres vel quatuor transulerunt: pro quo in Mattheo scriptum est, vocabunt, quod in Hebræo non habetur. Ergo iste puer, qui nascetur ex virgine, est domus David, nunc à te appelleretur Emmanuel, id est, nobiscum Deus, quia rebus ipsis probabis à duobus inimicis regibus liberata, Deum te habere presentem, & qui postea vocabitur leui, id est, Saluator: eo quod vniuersum hominum genus saluatus sit, nunc à te Emmanuel appellatur vocabulo. Verbum eius Emmanuel: quod omnes interpretati sunt, & vocabis, potest intelligi, & vocabit: quod ipsa scilicet virgo, quæ concipiet & pariet, hoc Christum appellatur sit nomine. In multis testimoniis quæ Euangelista vel Apostoli de Libris veteribus assumpserunt, curiosus attendendum est, non eos verborum ordinem secutos esse, sed sensum. Vnde & in presenti loco, pro concipiet in vtero: Matheus posuit in vtero habebit, & pro vocabis, vocabantur.

§. 6. Signū inueniri aiunt alii in eo, quod Butyrum & mel comedit, ut sciat reprobare malum & eligere bonum. Hoc nonnulli ad Christum referunt, alii ad Schear Iaschub filium Isaia. Vbi quidem dubitare cogimur, cur puerum dicat comedere butyrum & mel. Deinde multo magis, quid cibis ille faciat ad reprobandum malum, & eligendum bonum. Sensus mihi perspicuus ille videtur, ut nomine mellis & butyri, pacifica, & facilis educatio significetur. Deinde ut particula ut, non casualiter accipiat, sed consecutiuè. Videlicet melle & butyro, cibis commodis educandum, ad id usque tempus, quo possit inter malum, & bonum discernere. Non quod in anima Christi vlla inquam ignorantia fuerit; sed loquitur de eo tempore, quo solet esse illa discretio. Itaque butyrum & mel comedit, donec eam aetatem attingit, quo solent pueri inter malum & bonum distinguere. Qui alio detorqueant, vel ad Ezechiam, vel filium Isaia à vero longissime aberant. Id tamen faciunt Iudæi, ut est apud Euseb. l. 7. de demonstr. Hieron. Epiph. hæret. 30. Nam hoc ipso tempore Ezechias complurium annorum erat;

A haz

VERSUS 25.

Et non cognoscebat eam, donec peperit filium suum primogenitum.

QVÆSTIO I.

An particula Donec ostendat postea cognovisse?

§. 1. **S**VÅ interpretatione id euincere conati sunt, Helvidius, Eubionitæ, Heluidiani, Iovinianus, Eunomia-
ni, & generatim omnes Antidicomaritæ. Petulantissimi-
Helvidius virginis inimicus.
nimum hunc in modum loquitur, ut omnino sibi demon-
strasse videatur. Deinde vult, ait Hieronymus, docere,
quod donec siue vsque, aduerbia, certum tempus significant, quo
completo fiat id quod vsque ad illud temporis quod prescriptum
est, non fiebat; velut in presenti: & non cognoscebat eam, do-
nec peperit filium. Apparet, inquit, cognitam esse post partum,
cuius cognitionem filii tantum differbat generatio. Et ad hoc
approbandum congerit exempla ex Scripturâ quam plurima,
more Andabatatum gladium in tenebris ventilans, & lin-
guæ sonum ad confodienda sui tantum corporis membra con-
currens.

Hoc argumentum ait Hieronymus se Scripturæ au-
thoritate frangere. Donec enim sæpe definitum, sæpe
infinitum esse. Neque enim semper indicat, postea
id futurum, quod esse, vel non esse ad certum termi-
num definitur. Sic Isaiæ 46. vers. 5. *Vsque ad senectam tu-*
ego ipse, & *vsque ad canos ego porrabo.* Nunquid post se-
nectam non ipse? aut post canos non portabit? Sic
Lucæ 22. *Ego vobiscum sum vsque ad consummationem sæ-*
culi. Sic 2. Regum 6. vers. 26. Psalm. 109. Deutero-
nom. 39. vers. 6. Psalm. 122. Isaiæ 22. vers. 14. *Sidi-*
mittitur vobis hac inquit as, donec moriamini. Sane post
mortem non remittetur. Matth. 5. capit. vers. deci-
mo octavo. *Donec transeat cælum, & terra, lota vnum,*
aut vnus apex non prateribit a lege donec omnia fiant. Cer-
te post non prateribunt. Idem vsus est verbi Græci
ἕως, & Hebræi ἄχρι. Nec aliud vsus loquentium
exigit: non enim cum vsque ad reditum iubeo ami-
cum valere, volo eundem post reditum meum agro-
tare. Vnum tantum Græcæ dictionis, ἕως ponam ex-
emplum. Matthæi 10. capit. ὁ μὴ πλεόνει τὰς πόλεις
& ἱερὺς αὐτῶν ὅτι οὐδεὶς ἂν ὀνόματι. Non consum-
mabitur omnes ciuitates Israel, donec veniat filius hominis.
Sane post eius aduentum non erant consumma-
turi.

Causa cur hac locutione Euangelista vtatur, non
est, ut insinuet postea cognitam. Sed ut simpliciter Iosephum
filium non esse Christum ostendat. Quamuis &
Christum fieri potuerit, ut inuenta fuerit in vtero habens, non esse Iosephum
potuit tamen quispiam suspicari errorem fuisse, vel Iosephi fi-
luspicionem; ipsam vero ex Iosepho concepisse, & filium.
Christum Iosephi filium esse, quod fecerunt mul-
ti, contendere. Caluinus rem in medio relinquere
videtur. Nobis hoc vnum sufficit, stultè & perperam ex ver-
bis Euangelistæ colligi quid post Christum natum contigerit? Caluinus
Vocatur primogenitus: sed non alia ratione nisi ut sciamus in virginitate
ex Virgine esse natum. Negatur Iosephum cum ea habuisse do-
tatis Mariæ nec peperit: & hoc quoque ad idem tempus restringitur. quid causa pra-
postea secutum sit non indicat. Talem esse Scripturam vsus sat uariator.
notum est. Et certe nemo vnquam hac de re questionem moue-
bit nisi curiosus: nemo vero pertinaciter insistet nisi contentio. Negator
susrixator. Omnino non sufficit Ecclesiæ, quæ Helui-
dium, aliosq; damnauit. Nec modò qui pertinaciter virginita-
insistit, contentiosus, srixator est, sed hæreticus. *tu est hære-*

§. 2. Alce-
ricus.

Achaz regnauit annos 16.
Ezechias initio regni sui erat annorum 25.
Initio igitur regni paterni annorum 9.
At vero hæc facta non sunt statim initio regni A-
chaz, sed tertio bello quod Achaz sustinuit, ut minimū
annorum duodecim fuerit Ezechias. Adde vero Eze-
chiam iam adultum fuisse, antequam derelinqueretur
terra à facie duorum Regum suorum. Quod hunc in mo-
dum demonstro. Anno 3. Osee Regis Israhel, regharé
cepit Ezechias Rex Iuda, tum erat viginti quinque; an-
norum 4. Reg. 18. i. 2. erat igitur 22. annorum, cum
Phacee occisus est. & annorum 28. cum Salmanasar
occupauit Samariam. Itaq; falsum omnino est terram
derelictam fuisse antequam puer Ezechias sciret nomi-
nare Patrem & matrem.

Eadè ratio est cur pertinere non possit ad Isaiæ filiū
Isaiæ Schear-ia-schub, hoc est, reliquum conuer-
tur. Id enim filii nomen fuit, vel sane Ischub solum,
ut Schear sit idem, quod relictus, seu reliquus. Hic ve-
ro non nasciturus, sed natus erat; occurrebat enim Re-
gi cum patre, nec de virgine natus, nec ortus eius e-
rat signum.

§. 7. Virginis conceptus, & partus signum non e-
rant, liberationis Achazi, cum post multa secula sub-
secutus sit: Quomodo igitur rei proximæ signum est
res futura?

Responsiones facilius fuerit recensere, quam ali-
cui acquiescere. Alii signum memoratiuum, non Pro-
gnosticon. Alii signum domui Dauid, non Achazo.
Alii signum non datum, sed rem ipsam, quæ tamen in-
mensa benignitatis Dei fuerit signum.

Certissime constat Achazo signum datum non ef-
f. nec hanc esse mentem Prophetæ. Signum enim il-
le respuebat; nec Deo causam committere voluit, ut
clarum est ex ante dictis. Dicendum igitur duos esse
hoc loco pueros; Primum, natum Virginis, qui primo
momento nouit reprobare malum, & eligere bonum. Al-
terum vero, qui antequam id agere potuerit, incre-
menta expectatit ætatis. Textus Prophetæ hoc indi-
cat. Et dices ad eum, vide ut sileas: noli timere, & cor tuum
ne formidet à duabus caudis titonium fumigantium istorum in
ira furoris Rafin Regis Syriæ, & filii Romelæ: eo quod consilium
inierit contra te Syria in malum, & Ephraim & filius Romelæ,
dicentes, ascendamus ad Iudam, & suscitemus eum, & auella-
mus eum ad nos, & ponamus Regem in medio eius filium Ta-
bed. Hæc dicit Dominus Deus, non stabit, & non erit istud. Sed
caput Syriæ Damascus, & caput Damasci Rafin: & adhuc
sexaginta & quinque anni, Et desinet Ephraim esse populus: &
caput Ephraim Samaria, & caput Samariæ filius Romelæ.
Si non credideritis, non permanebitis.

Cum enim hæc Achaz vana existimaret; non sine
gravi comminatione adiecit Dominus: Si non credide-
ritis, non permanebitis. Deinde signum requirere impe-
tauit: quod cum Rex noller. Prophetæ uero ille de si-
gno summo, quoque salus omnium continebatur. Id
vero ad consolationem eorum, qui expectabant re-
demptionem Israelis: nec enim Achazo signum hoc
offerretur.

Tum vero vers. 16. ad institutum redit, & affirmat,
Regem Samariæ & Regem Syriæ non capturos Iero-
solytam, quod ille meruebat, sed populos eos: mox
in captiuitatem ituros. Quia antequam sciat puer repro-
bare malum, & eligere bonum, derelinquetur terra, quam tu
detestaris, à facie duorum Regum suorum.

Mox vero etiam contra domum Dauid vaticina-
tur. vers. 17. Adducet Dominus super te, & super populum
tuum, & super domum Patris tui dies, qui non uenerunt à die-
bus separationis Ephraim à Iuda, cum Rege Assyriorum.

Mox autem Rafin occisus est ab Rege Assyriorum,
& Phacee ab Osee. Ita ut Achaz inimicorum mortes
spectaret.

Primogeni-
tus est quis
quis primus
nascitur.

§. 2. Alterum Heluidii argumentum est, Christum vocari primogenitum, fratres igitur habuisse, alioqui futurum fuisse vnigenitum.

Hieronymi responsio est. Primogenitum etiam dici qui est vnigenitus; omnem vnigenitum esse primogenitum. Sic enim vocari eum, non modo post quem nati sunt fratres, sed etiam ante quem nullus est natus. Num. 18. 15. tota res definitur. Quicquid primum erumpit è vulua cuncta carnis, quam offerunt Domino, siue ex hominibus, siue de pecoribus fuerit, cuius fuerit: ita

duntaxat, vt pro hominis primogenito precium accipias. Pp. la megenitum autem bouis & ouis non facies redimi. Vocantur ergo primogeniti, בְּרִיכָה בְּרִיכָה omnis apertio vulue, ideoque בְּרִיכָה בְּרִיכָה vt primogenita, vel offeruntur, vel redimuntur, non exspectato sequentium ortu. Ita & Christus in templo offertur, tanquam primogenitus. Quin & in Agypto occisa sunt omnia primogenita, etiam si vnigenita fuerint. Ex quo concludimus hanc etiam obidionem ex Heluidiana imperitia natam esse.

CAPVT II.

Luc. 2. a. 7.

Mich. 5. a. 2.
Ioan. 7. f. 42.

Pl. 71. b. 10.

Osec. 11. a. 2.

Ier. 31. d. 5.

VM ergo natus esset Iesus in Bethlechem Iuda, in diebus Herodis Regis, ecce Magi ab Oriente venerunt Ierosolymam, 2. dicentes: Vbi est qui natus est Rex Iudeorum? vidimus enim stellam eius in Oriente, & venimus adorare eum. 3. Audiens autem Herodes Rex, turbatus est, & omnis Ierosolyma cum illo. 4. Et congregans omnes Principes Sacerdotum, & Scribas populi, sciscitabatur ab eis, vbi Christus nasceretur. 5. At illi dixerunt ei, in Bethlechem Iuda: Sic enim scriptum est per Prophetam. 6. Et tu Bethlechem terra Iuda, nequaquam minima es in principibus Iuda: ex te enim exiet Dux, qui regat populum meum Israel. 7. Tunc Herodes clam vocatis Magis diligenter didicit ab eis tempus stelle que apparuit eis. 8. & mittens illos in Bethlechem, dixit: Ite, & interrogate diligenter de puero: & cum inueneritis, renunciate mihi, vt & ego veniens adorem eum. 9. Qui cum audissent Regem, abierunt, & ecce stella, quam viderant in Oriente, antecedebat eos, vsque dum veniens staret supra, vbi erat puer. 10. Videntes autem stellam gauisi sunt gaudio magno valde. 11. Et intrantes domum, inuenerunt puerum, cum Maria matre eius, & procidentibus adorauerunt eum: & apertis thesauris suis obulerunt ei munera, aurum, thus, & myrrham. 12. Et responso accepto in somnis ne redirent ad Herodem, per aliam viam reuersi sunt in regionem suam. 13. Qui cum recessissent, ecce angelus Domini apparuit in somnis Ioseph, dicens: Surge, & accipe puerum, & matrem eius, & fuge in Agyptum, & esto ibi vsque dum dicam tibi. Futurum est enim vt Herodes querat puerum, ad perdendum eum. 14. Qui consurgens accepit puerum & matrem eius nocte, & secessit in Agyptum. 15. & erat ibi vsque ad obitum Herodis: vt impleretur quod dictum est à Domino per Prophetam dicentem: Ex Agypto vocaui filium meum. 16. Tunc Herodes videns quoniam illud esset à Magis, iratus est valde, & mittens occidit omnes pueros, qui erant in Bethlechem, & in omnibus finibus eius à bimatu & infra secundum tempus, quod exquisierat à Magis. 17. Tunc adimpletum est quod dictum est per Ieremiam Prophetam dicentem. 18. Vox in Rama audita est, ploratus, & ululatus multus, Rachel plorans filios suos, & noluit consolari, quia non sunt. 19. Defuncto autem Herode, ecce angelus Domini apparuit in somnis Ioseph in Agypto. 20. dicens: Surge, & accipe puerum, & matrem eius, & vade in terram Israel: defuncti sunt enim, qui querebant animam pueri. 21. Qui consurgens, accepit puerum, & matrem eius, & venit in terram Israel. 22. Audiens autem quod Archelaus regnaret in Iudea pro Herode patre suo, timuit illo ire: & admonitus in somnis, secessit in partes Galilee. 23. Et veniens habitauit in ciuitate, que vocatur Nazareth: vt adimpleretur quod dictum est per Prophetas: Quoniam Nazareth vocabitur.

IN CAPVT SECVNDVM

ARGVMENTVM.

Christi infantia
domini vilis, foris inuolare
scit.

Argumentum cap. 2.

Natus Emanuel, quamuis diuersorio exclusus inter animalia vilis & inglorius iaceret, maiestatem tamen suam variis indicis effulgere voluit; Angelorum oracula, & cantus audiunt pastores, stella Magos ex Oriente ducit, cubæ vagientis Herodem exterruit, tota Ierosolyma rumore Messie nati conturbatur. Rex impius successori mortem intemat, non modo ingenti, sed inaudito scelere infantes trucidat, vt tot rebus Iudeorum Deus torporem excuteret, & fidem nostram firmaret. Magorum aduentum, acta cum Herode, adorationem Domini, abitum, Herodis elusi furias, fugam in Agyptum Mathæus describit. Sunt quidem hoc loco variaz quæstiones, sed quaram in vtramque partem est libera definitio. Ideo paucioribus rem vniuersam comprehendam, paucis, quæ aduersum hæreses & mores faciunt expostis. A principio vsque ad Versum 13. legitur in Syra Ecclesia; מְרִיבָה וְרִיבָה ad vespertinam natalitiorum.

Hinc ad Versum 19. Ad matutinam cædis infantum. Atque inde eadem die ad oblationem cædis infantum. Hoc est enim קֹרְבָּא Koreba.

VERSVS